

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE

ÚSTAV ETNOLOGIE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

MICHAL SEDLÁČEK

ALBÁNSKÁ KOMUNITA V PRAZE

ALBANIAN COMMUNITY IN PRAGUE

Praha, 2011

Prof. PhDr. LEOŠ ŠATAVA, CSc.

Poděkování

Děkuji tímto Prof. PhDr. Leoši Šatavovi, CSc. za odborné rady, podněty a připomínky, které mi pomohly při zpracování této práce. Za cenné informace o Albánii a Kosovu bych dále chtěl poděkovat Mgr. Přemyslu Vinšovi.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 20. srpna 2011

Michal Sedláček

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na albánskou komunitu v Praze, především na kosovské Albánce a Albánce z Albánie. Byla vypracována na základě terénního výzkumu a studia odborné literatury a internetových zdrojů.

Práce je rozvržena do šesti základních kapitol. Úvodní část představuje téma práce. Druhá kapitola charakterizuje použité prameny a respondenty. Třetí je zaměřena na metodiku práce, tedy na terénní výzkum provedený prostřednictvím rozhovorů a dotazníkového šetření.

V teoretické části je práce zaměřena na problematiku česko-albánských vztahů a na země, kde Albánci žijí. Empirická část zpracovává terénní výzkum, který proběhl mezi albánskými respondenty. V poslední části je bakalářská práce shrnuta.

ABSTRACT

Bachelor thesis focuses on the Albanian community in Prague, particularly the Kosovo Albanians and Albanians from Albania. It was developed based on field research and study of literature and Internet sources.

The work is divided into six chapters. The introductory part is a topic of work. The second chapter describes the sources used and the respondents. The third focuses on the methodology of work, then on field research conducted through interviews and questionnaires.

In the theoretical part of the work focused on the issue of Czech-Albanian relations and the country, where Albanians live. Empirical processes of field research conducted among Albanian respondents. In the last part of the thesis is summarized.

KLÍČOVÁ SLOVA

ALBÁNSKÁ KOMUNITA, TERÉNNÍ VÝZKUM, ŘÍZENÉ ROZHOVORY, DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ, MIGRACE DO ČR, PŘÍČINY A PRŮBĚH MIGRACE, DEKLARACE ETNICKÉ IDENTITY, PROJEVY ETNICKÉ IDENTITY, PŘEDSTAVY ČESKÉ VEŘEJNOSTI O ALBÁNCÍCH

KEY WORDS

ALBANIA COMMUNITY, FIELD RESEARCH, MANAGEMENT INTERVIEWS,
QUESTIONNAIRE SURVEY, MIGRATION TO ČR, AND CAUSES OF THE
MIGRATION, ETHNIC IDENTITY DECLARATION, SPEECHES ETHNIC IDENTITY
OF THE PUBLIC PRESENT CZECH ALBANIANS

OBSAH

1. ÚVOD	4
2. CHARAKTERISTIKA PRAMENŮ	6
2.1. ZDROJE PRAMENŮ	6
2.2. KRITIKA LITERATURY	6
2.2.1. HISTORICKÉ PRÁCE	6
2.2.2. PRÁCE ZAMĚŘENÉ A MENŠINY A MIGRANTY	7
2.2.3. PRÁCE VYUŽITÉ PŘI TERÉNNÍM VÝZKUMU	10
2.3. RESPONDENTI	11
3. METODIKA	13
3.1. ZPRACOVÁNÍ LITERATURY	13
3.2. ROZHOVORY	13
3.3. DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	13
4. TEORETICKÁ ČÁST	15
4.1. ČESKO-ALBÁNSKÉ VZTAHY	15
4.2. ČESKO-KOSOVSKE VZTAHY	17
4.3. ALBÁNCI V EVROPĚ	18
4.4. ALBÁNCI V ČESKU	19
5. EMPIRICKÁ ČÁST	21
5.1. ROZHOVORY	21
5.1.1. IMIGRACE DO ČESKÉ REPUBLIKY	21
5.1.2. DEKLARACE ETNICKÉ IDENTITY	23
5.1.3. PROJEVY ETNICKÉ IDENTITY	25
5.1.4. SOUŽITÍ ALBÁNCŮ A DALŠÍCH BALKÁNSKÝCH ETNIK	28
5.1.5. VZTAH ALBÁNCŮ K ČESKÉ REPUBLICE A ČESKÉ KULTUŘE	30
5.1.6. INTERPRETACE ZJIŠTĚNÝCH FAKTŮ	36
5.2. DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	41
5.2.1. PŘEDSTAVY ČESKÉ VEŘEJNOSTI O ALBÁNCÍCH	41
5.2.2. INTERPRETACE ZJIŠTĚNÝCH POZNATKŮ	46
6. ZÁVĚR	47
7. POUŽITÉ ZDROJE	48
7.1. LITERATURA	48
7.2. INTERNETOVÉ ZDROJE	48

7.3. TERÉNNÍ VÝZKUM	49
7.4. ROZHOVORY	54
7.5. SEZNAM ZKRATEK	54

1. ÚVOD

Název této bakalářské práce zní *Albánská komunita v Praze*. Jak je patrné, věnuje se lidem albánské národnosti, kteří se rozhodli z různých důvodů žít a pracovat v hlavním městě České republiky.

Albánci nejsou mezi českou veřejností příliš známí. Patří mezi málo viditelné komunity, které stojí mimo zájem veřejnosti. Možná právě tato fakta podporují různé neopodstatněné závěry, které si Češi o Albáncích vytváří.

Cílem práce je lépe poznat a přiblížit Albánce z Albánie a Kosova, kteří se rozhodli spojit svůj životní osud s Českou republikou. V příspěvku budou popsány příčiny, průběh a důsledky migrace, etnická identita, sociální a psychologické změny a sociolingvistické aspekty. Důraz bude kladen na vztah Albánců k České republice a české kultuře. Hojně budou využity přímé výpovědi respondentů. Součástí práce je také dotazníkové šetření, které má za úkol postihnout stereotypy, které mají o Albáncích obyvatelé České republiky.

Práce je rozvržena do šesti základních kapitol. Úvodní část představuje téma práce. Druhá kapitola charakterizuje použité prameny a respondenty. Třetí je zaměřena na metodiku práce, tedy na terénní výzkum provedený prostřednictvím rozhovorů a dotazníkového šetření.

V teoretické části je práce zaměřena na problematiku česko-albánských vztahů a na země, kde Albánci žijí. Empirická část zpracovává terénní výzkum, který proběhl mezi albánskými respondenty. V poslední kapitole je bakalářská práce shrnuta.

Příspěvek sleduje Albánce, kteří žijí trvale na území České republiky. Nejedná se o velkou, ani jednoduchou komunitu. Podle Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR¹ se k 31. 3. 2011 v českém státě nacházelo 286 lidí albánské národnosti. 152 z nich mělo trvalý pobyt² a 134 jiný typ pobytu.³ Tyto počty řadí Albánce mezi skupiny, které jsou méně početné. Pro srovnání lze uvést, že podobné počty na našem území mají například Dánové (302), Íránci (303) nebo Libanonci (294).⁴

Výše uvedené údaje zohledňují Albánce přímo z Albánie, ale tato práce se bude zabývat také Albánci z Kosova. Jich v České republice k poslednímu březnu roku 2011 žilo 588, 311⁵

¹ <http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx>

² Jedná se o 102 mužů a 50 žen.

³ Mužů je 86 a žen 48.

⁴ <http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx>

⁵ 214 mužů a 97 žen.

s trvalým pobytem a 277⁶ s ostatními druhy pobytu. Podobné zastoupení mají například Irové (605), Egypťané (542) nebo Nigérijci (542).⁷

⁶ 175 mužů a 102 žen.

⁷ <http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx>

2. CHARAKTERISTIKA PRAMENŮ

2.1. ZDROJE PRAMENŮ

Práce vychází ze tří základních druhů pramenů. Jedná se o dostupnou odbornou literaturu, internetové zdroje a rozhovory s respondenty.

2.2. KRITIKA LITERATURY

Tato část práce bude rozdělena do tří okruhů podle charakteru předkládané literatury. Nejprve se bude jednat o historické práce, následně o knihy zaměřené na menšiny a migranty a závěrem se představí díla, která jsou využitelná při terénním výzkumu.

2.2.1. HISTORICKÉ PRÁCE

První část rozboru literatury je zaměřena na historicky laděné práce, které nastiňují vývoj v Albánii v průběhu dějin. Jedná se o *Dějiny Albánie* a *Dějiny jihoslovanských zemí*. Právě tyto knihy pomáhají ke studiu dějin regionu a tím k pochopení situace lidí, kteří se následně přestěhovali do České republiky.

Práce Pavla Hradečného a Pavla Hladkého *Dějiny Albánie*⁸ je syntézou dějin území, které je dnes známo jako Albánie. Samozřejmě, že je postižen také vývoj okolních států Černé Hory, Kosova, Srbska, Makedonie a Řecka. V širším kontextu se dozvídáme o historickém dění na celém Balkánu, případně i určité události historie velmocí jako Velké Británie, Francie či Ruska.

Dějiny jsou popisovány již od pravěku, ale převážná část knihy se věnuje až druhé polovině 19. a především 20. století. Historické kapitoly jsou vhodně doplněny o kulturní vývoj v daném období, což pomáhá dotvářet obraz doby. Závěrem je přidán chronologický přehled významných událostí a nejvyšší představitelé albánského státu. Tyto dodatky pomáhají při rychlém orientování v dějinách země.

⁸ Hradečný, P. - Hladký, L. 2008: *Dějiny Albánie*. Praha.

Kniha je členěna do kapitol podle jednotlivých historických etap. Ze sedmnácti kapitol jich je dvanáct věnováno 20. století, což vystihuje, kde leží těžiště práce.

Prameny a literatura použité k napsání knihy jsou nevelké. To pouze dokládá fakt, že materiálů o této zemi neexistuje tolik, kolik by bylo zapotřebí. Autoři se opírali především o zahraniční publikace psané anglicky, francouzsky a německy. Hojně byly využity i albánské práce a knihy českých albanologů první poloviny 20. století.

Kniha *Dějiny Albánie* je nejobsáhlejší exkurzem do historie této země v českém jazyce. Nepostihuje pouze dějiny, ale také hmotnou kulturu, folklór, literaturu, vědu a umění.

Druhou historickou syntézou jsou *Dějiny jihoslovanských zemí*⁹ napsané v kolektivu Šesták, Tejchman, Hladký a Pelikán. Kniha posloužila pro přehled války v Jugoslávii a konfliktu v Kosovu. Na jejich základě přišla část dnešní Albánské komunity do Prahy. Jedná se logicky hlavně o kosovské Albánce.

Kniha je metodologicky promyšlená. Větší pozornost je věnována období po druhé světové válce, především válce v Jugoslávii a následnému vývoji samostatných republik, které vznikly po rozpadu země. Dějiny jednotlivých zemí jsou líčeny samostatně, ale přitom také na náležitých místech propojovány. Pozornost je věnována faktu, že tato část Evropy je kulturně-civilizačním průsečíkem spojujícím západ a východ. Větší důraz by mohl být kladen na kulturní dějiny, které nejsou příliš zastoupeny.

Literatura vychází z jihoslovanských prací, dále knih německy a anglicky psaných. Široké zastoupení má i česká odborná komunita, která se tradičně této části Evropy věnuje.

Kniha má svou hodnotu především pro své pojetí a zpracování poválečných událostí jihoslovanských zemí, které doposud v české historiografii nebyly komplexně zpracovány.

2.2.2. PRÁCE ZAMĚŘENÉ NA MENŠINY A MIGRANTY

Následující odstavce jsou věnovány knihám, které se tématicky zaměřují na etnické komunity, národnostní menšiny a migranty. Byly z nich čerpány poznatky, které určily témata, kterým byla věnována pozornost při terénním výzkumu mezi Albánci v Praze.

⁹ Šesták, M - Tejchman, M. - Hladký, L. - Pelikán, J. 1998: *Dějiny jihoslovanských zemí*. Praha.

Pro práci s lidmi z cizích zemí, kteří dlouhodobě žijí v České republice je zapotřebí mít dostatečnou teoretickou přípravu. Kniha Tatjany Šiškové *Menšiny a migranti v České republice*¹⁰ je dobrým úvodem do této problematiky.

Práce byla napsána v širokém kolektivu autorů. Její první část se věnuje multikulturalitě a migraci v dnešním světě. Jsou předloženy hodnoty, vnímání a také předsudky, které mají jednak migranti, ale také obyvatelé země, která je cílem migrantů. Jedna kapitola je věnována komunikačnímu stylu, který je nezbytnou součástí při přijetí migranta do nové společnosti. Je třeba mít na paměti, že komunikační styl každého člověka se vytvářel v podmínkách, které jsou vlastní jeho kultuře.

Kniha řeší také mezinárodní migraci obyvatelstva a zamýšlí se nad otázkou, proč a jak se migruje. Tato problematika úzce souvisí s akulturací, přijetím cizí kultury nebo její části. Existují ovšem i výjimky, které akulturaci či asimilaci neprocházejí.

Další část již je věnována jednotlivým etnikům, přičemž pro potřeby této práce jsou dostačující pouze Albánci. Po stručném představení historie se autor¹¹ věnuje hodnotovému systému, zvykům a tradicím Albánců, což je stěžejní věc při snaze o pochopení chování jedinců tohoto etnika. Přehled je zakončen kapitolou o soužití Albánců a Čechů a historií migrace Albánců do ČR.

Prameny a literatura jsou řazeny vždy za každou kapitolou, což odpovídá postupu při knize, kterou psal široký kolektiv autorů. V kapitole o Albánii je pouze základní literatura, která je dostačující k charakteru práce.

Teoretická část knihy může posloužit jako úvodní exkurz do problematiky migrantů. Kapitola o Albáncích je pouze povrchní a pro bližší obeznámení s tímto etnikem nedostačující.

*Etnické menšiny ve střední Evropě*¹² je kniha napsaná kolektivem autorů, která se zaměřuje na smluvní a institucionální úpravu práv menšin a historický vývoj jejich postavení v České republice a střední Evropě.

Pro potřeby bakalářské práce je důležitá kapitola Ivana Gabala *Etnické klima české společnosti*. Zde jsou mimo jiné řešeny postoje české společnosti k cizincům a také jejich diferenciaci podle důvodu příchodu do České republiky. I. Gabal se nevyhýbá ani problematice xenofobie. Z kvantitativních výzkumů vyplynulo, že Češi požadují u migrantů vysokou schopnost přizpůsobit se českým poměrům a zvyklostem. Zajímavá je také otázka,

¹⁰ Šišková, T. 2001: *Menšiny a migranti v České republice*. Praha

¹¹ Kapitolu o Albáncích napsal Filip Tesař.

¹² Gabal, I. a kol. 1999: *Etnické menšiny ve střední Evropě*. Praha.

zda jsou Češi „něco dlužní“ příchodním migrantům. Sami totiž využívali v dobách komunismu exilu, jako způsobu zlepšení své životní situace, ale dnes velká část Čechů to samé odpírá nově příchodním.

Další kapitoly popisují konkrétní postavení etnických menšin v České republice a střední Evropě. Problematika Albánců zde není zohledněna, ale metodologické postupy posloužily jako inspirace pro terénní výzkum.

Další prací, která se věnuje etnickým menšinám a z hlediska bakalářské práce poskytuje potřebný přehled v této problematice, jsou *Národnostní menšiny v Evropě*¹³ od Leoše Šatavy. Kniha se encyklopedickou formou snaží představit evropská etnika a národnostní menšiny, které nemají svůj vlastní stát.

V abecedním pořádku jsou představeny všechny státy Evropy s výjimkou evropské části bývalého Sovětského svazu. U každé země je popsáno národnostní složení, demografický vývoj a všechna etnika a národnostní menšiny v zemi žijící. Klíčové, z hlediska bakalářské práce, jsou kapitoly o Albánii a bývalé Jugoslávii. Právě v těchto zemích žije albánské obyvatelstvo.

Literatura užitá při psaní knihy je logicky, vzhledem k jejímu charakteru, především cizojazyčná. Bylo čerpáno nejenom z prací obecného charakteru a sborníků, ale také z prací úzce specializovaných na určitou zemi, či region.

Kniha pomohla při budování vlastního názoru na národnostní otázky Balkánu a přispěla k pochopení vztahů, které panují mezi jednotlivými národy této části Evropy.

Kulturní rozmanitost české společnosti je mapována v knize *Etnické komunity v české společnosti*¹⁴. Jedná se o sborník příspěvků sledující vývoj vztahů české většinové společnosti k různým etnickým komunitám. Publikace je jedním z mnoha výstupů grantu s názvem „*Imigranti v České republice: role elit a institucí v procesu integrace a desintegrace*“.

Jednotlivé kapitoly se soustředí na cizince, kteří se rozhodli trvale žít v České republice. Jejich život je líčen z různých úhlů pohledu. Jednak se jedná o kulturní problémy, se kterými se mohou u nás setkat, jednak o chování, které vyplívá z jejich etnické příslušnosti. Sledována je vnitřní členitost komunit, ale také jejich společenské a kulturní zájmy a aktivity. Důležitou pasáží každé kapitoly je adaptace menšiny na české prostředí, ať už z kulturní, nebo pracovní. V neposlední řadě je třeba zmínit mezietnický dialog, který je v knize také prezentován.

¹³ Šatava, L. 1994: *Národnostní menšiny v Evropě*. Praha.

¹⁴ Bittnerová, D. - Moravcová, M. 2006: *Etnické komunity v české společnosti*. Praha.

Pro bakalářskou práci se stala inspirativní kapitola Kristýny Fialové *Srbové v Praze*. Autorka předkládá podobnou problematiku, která byla předmětem terénního výzkum mezi albánskou komunitou v Praze. Přestože početnost obou komunit je nesrovnatelná, tak otázku etnické identity, její symboly a vztah k České republice a její kultuře, je možné sledovat jak u Srbů, tak u Albánců.

Také soubor literatury v knize *Etnické komunity v české společnosti* pomohl při výběru vhodných knih, které nasměrovaly práci k určitému cíli.

Kniha Arnošta Gellnera *Národy a nacionalismus*¹⁵ předkládá pojednání o problematice nacionalismu, jehož pochopení je také jedním z aspektů teoretické přípravy bakalářské práce. Autor se staví k nacionalismu zdrženlivě. Pomocí filosofických, antropologických a historických paralel podává důvody pro a proti. Ve výsledku mu vychází, že nacionalismus je výplodem moderní průmyslové společnosti. Tato společnost vytvořila prostředí pro vznik a vývoj nacionálních myšlenek. Dřívější druhy společnosti neměly dostatečnou sílu pro vytvoření nacionalistických myšlenek. Přestože nejvýraznější rozvoj prodělal nacionalismus v devatenáctém a dvacátém století, jeho projevy jsou mezi námi do dnešních dnů.

Předmět studia knihy byl využit při formulování strukturovaného rozhovoru, jehož součástí jsou také otázky směřující k nacionalismu a vztahu Albánců k jiným balkánským etnikům.

2.2.3. PRÁCE VYUŽITÉ PŘI TERÉNNÍM VÝZKUMU

Stěžejní částí přípravy bakalářské práce byl terénní výzkum mezi Albánci, kteří dlouhodobě žijí v ČR, v Praze. Jako jeho podklad byly vybrány dvě sociologické knihy, které na průběh terénního výzkumu připravují.

Učebnice Miroslava Dismana *Jak se vyrábí sociologická znalost*¹⁶ se zabývá především kvantitativními metodami sociologického výzkumu. Předkládá ale také možnost interakce mezi metodami kvalitativními a kvantitativními. Kniha přístupnou formou přibližuje metody sociologického výzkumu a různé druhy statistických výzkumných metod. Celková koncepce knihy je metodologická. Součástí kapitol jsou testy, otázky a cvičení.

Kniha byla využita při teoretické přípravě jak na kvantitativní, tak kvalitativní výzkumy, které jsou v práci obsaženy. Pomocí kapitol věnovaných dotazníkovému šetření byl připraven

¹⁵ Gellner, A. 1993: *Národy a nacionalismus*. Praha.

¹⁶ Disman, M. 1993: *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha.

krátký dotazník směřující na znalosti českých občanů o Albánii a Albáncích. Naopak poslední dvě části jsou zaměřeny na kvalitativní výzkum, který se v bakalářské práci projevil prostřednictvím řízených rozhovorů s respondenty albánské národnosti.

Další prací poskytující teoretickou přípravu pro terénní výzkum je kniha Zygmunta Baumana *Myslet sociologicky*¹⁷. Kniha představuje člověka jako jednotku, která je součástí široké sítě vzájemné závislosti, tedy lidské společnosti. Na tomto základě je třeba lidskou bytost také zkoumat. Autor se zaměřuje na rozdílná témata, která prochází napříč celou společností jako třeba směna, moc, kultura, stát nebo chaos. Bakalářská práce tuto knihu využívá především na základě kapitol „*My a oni*“ a „*Cizinci*“. V nich je pomocí názorných příkladů a metafor líčena problematika soužití cizinců a většinového obyvatelstva.

Kniha obsahuje bibliografický dodatek k českému vydání, který může čtenáře nasměrovat k dalšímu studiu, knihy v něm uvedené ale většinou překračují rozsah a potřeby bakalářské práce.

Práce *Myslet sociologicky* poskytla jiný druh náhledu na problematiku vymezení cizinců a jejich soužití s většinovým obyvatelstvem.

2.3. RESPONDENTI

Rozhovory byly vedeny s Albánci žijícími momentálně v Praze. Jeden z dotazovaných v Praze žije pouze přechodně a pravidelně se vrací do Kosova. Další respondent tráví ve své domovině v Albánii letní měsíce. Ostatní jezdí do vlasti, ať už do Albánie, či Kosova, pouze jednou za rok.

Dohromady byly rozhovory vedeny s pěti lidmi. Dva z nich pocházejí z Albánie, tři z Kosova. Domovskými městy dotazovaných v Albánii jsou Gjirokastër a Tropojë. Albánci z Kosova jsou původem z Kosovské Mitrovice a dva z Prištiny.

Věkové složení dotazovaných se pohybovalo od 24 u nejmladšího po 51 let u nejstaršího. Dva lidé měli shodně 35 let a jeden 42. Zajímavé je, že mezi respondenty jsou pouze muži. Úmyslem bylo vést rozhovory také s ženami, ale tento záměr se nepodařilo uskutečnit.

Tři respondenti měli středoškolské vzdělání. Dva absolvovali vysokou školu, jeden pracuje jako soudní tlumočník, druhý vystudoval medicínu, ale zabývá se obchodem se šperky.

¹⁷ Bauman, Z. 1996: *Myslet sociologicky*. Praha.

Respondenti se středoškolským vzděláním pracují v hotelnictví, v potravinářském řetězci a v pohostinství.

Doba pobytu v Praze je poměrně rozdílná, jedná se o dobu dvou let u dvou lidí až po čtrnáct let u nejdéle žijícího v Praze. Dva respondenti v ČR tráví shodně šest let.

Rozhovory byly vedeny ve třech případech v češtině, přesto je třeba uvést, že výborně česky uměl pouze jeden dotazovaný. Dvakrát bylo třeba přistoupit na univerzální dorozumívací jazyk, tedy angličtinu.

Důvodem příchodu do České republiky, respektive do Prahy, byly rozdílné. V jednom případě se jednalo o studium na vysoké škole. Další respondent uvedl, že do Prahy následoval blízkou osobu. Další tři přišli kvůli práci, přičemž jeden proto, aby navázal podnikatelské aktivity.

3. METODIKA

3.1. ZPRACOVÁNÍ LITERATURY

Byla prostudována dostupná odborná literatura a internetové zdroje, na jejichž základě byla vypracována tato bakalářská práce.

3.2. ROZHOVORY

Stěžejní částí příspěvku byl kvalitativní výzkum. Na základě předem získaných kontaktů byly domluveny rozhovory s Albánci žijícími a pracujícími v České republice. Kontakty na respondenty byly získány během rozhovorů s lidmi v autorově okolí. Zde se projevil dlouhodobý zájem o problematiku Albánců, který pomohl při sestavování vzorku respondentů. Naneštěstí ne všichni pozvaní respondenti na smlouvanou schůzku přišli.

Rozhovory byly částečně strukturované. Byl připraven rozhovorový list, který obsahoval předem připravené okruhy otázek. Během interview byla dodržována skladba otázek z rozhovorových listů, ale často se stávalo, že určité téma bylo s respondentem hlouběji probráno. Každý z dotázaných měl sklony více hovořit o tématech, které mu jsou bližší a naopak některá spíše přeskakovat či odpovídat útržkovitě. Záznam byl prováděn buď do rozhovorového listu, nebo se svolením respondenta, na diktafon.

Rozhovory byly většinou vedeny v restauracích, v jednom případě v soukromém bytě. Délka rozhovorů se výrazně lišila. Nejkratší trval hodinu a půl, nejdelší byl veden ve třech etapách po dvou hodinách. Rozhovory byly vedeny v období duben až červen 2011

3.3. DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Dotazník pro české respondenty byl sestaven následujícím způsobem. Na začátek byly voleny tři otevřené otázky, jejichž cílem bylo prověřit všeobecné znalosti dotazovaného. První dvě směřovaly na znalosti geografické, třetí se soustředila na významné osobnosti, které si dotazovaný vybaví.

Čtvrtá a pátá otázka jsou uzavřené. Jejich úkolem je zjistit, zda někdo z dotazovaných má či nemá osobní zkušenosti s Albánci nebo alespoň s Albánií či Kosovem.

Šestá, otevřená, otázka se ptala na albánskou mentalitu. Jejím smyslem bylo zachytit představy, které obyvatelé České republiky mají o morálních a mentálních kvalitách Albánců.

Jak se Albánci snaží zachovávat zvyky, tradice a jazyk po příchodu do České republiky, bylo cílem sedmé otázky, která měla uzavřený charakter.

Otevřená otázka osm zjišťovala, jakým způsobem si dotazovaní představují rozdílnost mezi českou a albánskou kulturou.

Závěrečné dvě otevřené otázky se soustředily na aktuální informovanost respondenta. Jejich úkolem bylo prověřit zdroje, ze kterých se čerpá informační základna sledovaného tématu a také souvislosti s tím spojené.

Závěrem je třeba zdůraznit, že pro zjednodušení dotazníku byly některé otázky směřovány pouze na Albánii a Kosovo bylo vynecháno.

Dotazník byl respondentům distribuován v období března až června 2011. Respondenti byli krátce instruováni o způsobu jeho vyplnění. Ve výjimečných případech byl dotazovaným ponechán čas na vyplnění do druhého dne, ale většinou byl odevzdán do hodiny po instrukcích.

4. TEORETICKÁ ČÁST

Nedílnou součástí takovéto práce by mělo být shrnutí vzájemných vztahů, které Albánie, Kosovo a Česká republika spolu měli. Dále je přiložena kapitola o nejčastějších zemích, ve kterých Albánci žijí a kapitola o historii Albánců v Česku.

4.1. ČESKO-ALBÁNSKÉ VZTAHY

Počátky česko-albánských vztahů můžeme vysledovat do 15. století, kdy byl ve střední Evropě obdivován odboj albánského šlechtice Jiřího Kastrioty-Skanderbega proti Osmanům. O Albánii se zmiňovali dále někteří čeští šlechtici, kteří putovali Balkánem. Jednalo se například o Jana Hasištejnského z Lobkovic (1450-1517) nebo Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdružic (1564-1621). V dalších obdobích byly zprávy již pouze zprostředkované, a proto nejasné. Albánci byli zaměňováni s Turky, což byl důvod jejich špatného vnímání křesťanskou Evropou. Pokud tehdy někdo o Albánii vůbec u nás věděl, tak si ji představoval jako zapomenutý a zaostalý kraj v srdci Osmanské říše.¹⁸

Obraz Albánců se zlepšil od druhé poloviny 19. století, kdy se jí začali věnovat někteří čeští vědci. Pavel Josef Šafařík (1795-1861) psal jazykovědné studie a zabýval se historií centrálního a jižního Balkánu. Důležitou postavou byl Konstantin Jireček (1854-1918), spoluzakladatel balkanistiky. Jeho zájmem bylo byzantské a benátské období Albánie. Spolu s Maďarem Ludwigem von Thallóczy a Chorvatem Milanem Šufflayem vydal v letech 1913-1918 pramennou edici *Acta et diplomata res Albaniae mediae aetatis illustrantia I, II*. O Albáncích psali také Jan Urban Jarník (1848-1923), Josef Jakub Toužimský (1848-1903) nebo Viktor Dvorský (1882-1960). Architekt Karel Pařík (1857-1942) rekonstruoval katolickou katedrálu ve Skadaru.¹⁹

Na začátku 20. století přesto česká společnost vnímala Albánce stále negativně. Podporoval to mimo jiné novinář Josef Holeček (1853-1929), který informoval o boji jižních Slovanů za osvobození na Osmanské říši. Turky a spolu s nimi i Albánce popisoval negativně.

Až první světová válka přinesla osobní zkušenost Čechů s Albánci. Stovky českých vojáků byly nasazeny v Albánii v boji za zájmy Rakousko-Uherska proti Itálii. Touto zkušeností

¹⁸ Hradečný, P. - Hladký, L. 2008: *Dějiny Albánie*. Praha, s. 634.

¹⁹ Hradečný, P. - Hladký, L. 2008: *Dějiny Albánie*. Praha, s. 634-635.

někteří Češi poznali skutečný charakter Albánců a jejich protiturecký postoj. O této době nás informuje Stanislav Kostka Neumann (1875-1947).

Meziválečné období přineslo výraznou proměnu česko-albánských vztahů. V červenci 1922 byly oficiálně navázány diplomatické vztahy mezi ČSR a Albánií. V Tiraně vznikl československý zastupitelský úřad, který pracoval od jara 1925 do února roku 1939. V Praze byl albánský honorární konzulát. Velmi podstatný je fakt, že Československo mělo v této době do Albánie druhý největší vývoz.²⁰ Zájem o Albánii měla také akademická obec. Za mnohé jmenujme Hertvíka Jarníka (1877-1939) nebo Norberta Jokla (1877-1942). Ve 30. letech působila Československo-albánská společnost.²¹

S nástupem komunismu došlo k dalšímu posunu vzájemných vztahů. Dne 16. 11. 1945 Československo uznalo „lidovou“ Albánii. O čtyři roky později byla na obou stranách zřízena zastupitelství a stejného roku obě země vstoupily do RVHP²² a roku 1955 také do Varšavské smlouvy. Stejně jako v meziválečných letech, také po válce bylo Československo důležitým hospodářským partnerem. Do Albánie se dovážely strojírenské produkty a opačným směrem putoval přírodní asphalt nebo železonikelnaté rudy. Mnoho Albánců také studovalo na československých vysokých školách. V padesátých letech byla zavedena výuka Albánštiny na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.²³ Z badatelů této generace, kteří se více či méně Albánii věnovali lze uvést Josefa Macůrka (1901-1992), Pavla Nováka (1932-2007) nebo Josefa Kabrdu (1906-1968). Z nejmladší generace Pavla Hradečného (1938-2006) či překladatelku Hanu Tomkovou. Kulturní vztahy udržoval za albánskou stranu hlavně Dhimitër Pilika.²⁴

Roku 1961 došlo k diplomatické roztržce mezi Albánií a SSSR. Československo, jako sovětský satelit, bylo nuceno velmi omezit veškeré vztahy s neposlušnou Albánií. Diplomatické zastoupení bylo degradováno na chargé d'affaires. Obchodní styky se utlumily.

Po pádu komunistických režimů ve střední a východní Evropě nastal mezi Albánií a Československem, později Českou republikou, příznivý politický vývoj. Byly vybudovány dobré legislativní podmínky pro vzájemné obchodování. Uzavřeny byly dohody o hospodářských a obchodních vztazích, ale také o spolupráci ve vědě a technice. Po pádu

²⁰ Prvenství držela Itálie.

²¹ Hradečný, P. - Hladký, L. 2008: *Dějiny Albánie*. Praha, s. 635-636.

²² Rada vzájemné hospodářské pomoci.

²³ Možnost studia Albánštiny se na FFUK obnovila v roce 2010. Od akademického roku 2011/2012 bude na Katedře jihoslovanských a balkanistických studií otevřen obor, který se Albánií bude přímo zabývat.

²⁴ Hradečný, P. - Hladký, L. 2008: *Dějiny Albánie*. Praha, s. 636-637.

pyramidových her roku 1997, byla do Albánie z České republiky vyslána humanitární pomoc. V rámci sil AFOR²⁵ v albánském městě Kavaja působila česká polní nemocnice.

Na diplomatické úrovni proběhlo několik vzájemných návštěv. Například v březnu 2006 byl v Praze albánský premiér Sali Berisha, téhož roku na podzim Albánii navštívil tehdejší ministr obrany Alexandr Vondra.²⁶

Česká republika je partnerem při přibližování Albánie do NATO a EU. V prvním případě by bylo lepší použít minulý čas, protože v dubnu roku 2009 Albánie spolu s Chorvatskem do NATO vstoupila.

V poslední době se projevuje zvýšený zájem českých turistů o cesty do Albánie, nejenom přes některé cestovní kanceláře, ale také „na vlastní pěst“.

4.2. ČESKO-KOSOVSKÉ VZTAHY

Česko-kosovské vztahy můžeme datovat teprve až od 17. února 2008, kdy Kosovo vyhlásilo nezávislost na Srbsku. Do této doby bylo Kosovo součástí Svazové republiky Jugoslávie (1992-2003), unie Srbska a Černé Hory (2003-2006) a konečně samostatné Srbské republiky (2006-2008).

Zájem české vlády a veřejnosti vyvstal především v letech 1998-1999, kdy se zostřilo napětí mezi kosovskými Srby a Albánci. Jugoslávská armáda podporovaná polovojenskými jednotkami se snažila o vyhnání kosovských Albánců za hranice země. Často přistupovala i k etnickým čistkám. Na druhé straně stála UČK.²⁷ Konflikt ukončila Severoatlantická aliance bombardováním Svazové republiky Jugoslávie na jaře 1999.²⁸

Obyvatelstvo České republiky přispělo obětím kosovské humanitární katastrofy poskytnutím hmotné a finanční pomoci. Česká republika se stala součástí konfliktu v Kosovu, protože dne 12. března 1999 vstoupila do NATO a o deset dní později se začalo s bombardováním Jugoslávie.

Akce Severoatlantické aliance nebyla většinou české společnosti přijata s kladným ohlasem. Pro vojenský zásah se z předních českých osobností té doby stavěl v podstatě pouze prezident Václav Havel.²⁹

²⁵ Albania FORce. Jejich působení v Albánii mělo spojitost s válečným konfliktem v sousedním Kosovu.

²⁶ Hradečný, P. - Hladký, L. 2008: *Dějiny Albánie*. Praha, s. 637-639.

²⁷ Ushtria Çlirimtare e Kosovës (Kosovská osvobozená armáda).

²⁸ Hladký, L. a kol. 2010: *Vztahy Čechů s národy a zeměmi jihovýchodní Evropy*. Praha, s. 190.

²⁹ Hladký, L. a kol. 2010: *Vztahy Čechů s národy a zeměmi jihovýchodní Evropy*. Praha, s. 191-192.

Po ukončení náletů bylo Kosovo stále součástí Svazové republiky Jugoslávie, ovšem pod správou OSN.³⁰ Vojenskou část zajišťovaly vícenárodnostní síly KFOR.³¹ Za zmínku stojí také návštěva Václava Havla v Kosovu v červnu 1999, kterou se stal prvním vrcholným představitelem země NATO, který Kosovo navštívil.

Přes počáteční nevoli s bombardováním Jugoslávie, se nakonec do akcí NATO v Kosovu zapojila i Česká republika. Poskytla lidský a technický materiál v rámci sil KFOR. Kosovu se stále věnují i humanitární organizace, které se snaží zmírnit dopady těžké ekonomické situace v zemi.³²

Kosovo nakonec dne 17. února 2008 jednostranně vyhlásilo nezávislost na Srbsku. Česká vláda a veřejnost byla opět rozdělena v otázce, zda nově vzniklý stát uznat, či nikoli. Po vyčkávacím období bylo samostatné Kosovo dne 21. 5. 2008 uznáno a byly navázány diplomatické styky. 14. července 2008 vzniklo řádné velvyslanectví v Prištině, následováno otevřením velvyslanectví Republiky Kosovo v Praze.³³

4.3. ALBÁNCI V EVROPĚ

Albánci jsou rozseti hned po několika státech v Evropě, kde tvoří většinové obyvatelstvo nebo alespoň silnou národnostní menšinu. Dále musíme připočítat státy, ve kterých Albánci často pracují.

V Albánii žije přibližně tři a půl milionu obyvatel, přičemž 95% jsou Albánci.³⁴ Etnicky se rozdělují na dvě velké skupiny. Na severu žijí Gegové, u nichž přetrvalo až do 20. století rodové zřízení a zvykové právo, dnes již do jisté míry potlačené. V jižní části země mají svůj domov Toskové. Jejich varianta jazyka se stala základem moderní albánštiny kodifikované roku 1972.³⁵

Kosovo bylo dříve součástí bývalé Jugoslávie, později Srbska a Černé Hory. V roce 2008 jednostranně vyhlásilo nezávislost. Poslední relevantní údaje sčítání lidu pocházejí až z roku 1981.³⁶ V této době mělo mít Kosovo přibližně jeden a půl milionu obyvatel a 77,4% mělo být albánské národnosti.³⁷ Procenta albánského etnického složení v Kosovu se často velmi

³⁰ United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK).

³¹ Kosovo Force.

³² Hladký, L. a kol. 2010: *Vztahy Čechů s národy a zeměmi jihovýchodní Evropy*. Praha, s. 192-193.

³³ Hladký, L. a kol. 2010: *Vztahy Čechů s národy a zeměmi jihovýchodní Evropy*. Praha, s. 195-196.

³⁴ http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/albanie/index.html

³⁵ Šatava, L. 1994: *Národnostní menšiny v Evropě*. Praha., s. 28-31.

³⁶ Plánované sčítání lidu v dubnu 2011 v této práci není zohledněno.

³⁷ Šatava, L. 1994: *Národnostní menšiny v Evropě*. Praha., s. 142.

rozcházejí. Lze se setkat s čísly od 80% až po 99%. Poslední informace nám sdělují, že v Kosovu žije více jak dva miliony obyvatel, Albánců je přibližně 90%.³⁸

Výše uvedené země ale nejsou zdaleka jediné, ve kterých Albánci žijí. Početná skupina, odhadovaná na půl milionu, žije v republice Makedonie. Jde o její severozápadní a západní část, hlavně kolem měst Debar, Tetovo, Kičevo a Struga. Jedná se o osídlení, které má své kořeny již ve středověku, počet Albánců se v těchto místech zvyšoval také během novověku.

Albánci mají domov také v Černé Hoře, kde se jedná o desítky tisíc jedinců. Místem jejich osídlení je hlavně město Ulcinj při Jaderském moři a podhůří horského masivu Prokletije.³⁹

Další zemí s Albánskou menšinou je Řecko. Albánskou populaci zde můžeme rozdělit do dvou skupin. První má původ v zakládání středověkých albánských osad v centrálních oblastech pevninského Řecka jako jsou Atika, Boiótie nebo Peloponés. Druhá skupina tvoří příhraniční osídlení v kraji zvaném Čameria (Chameria, Tschameria). Především na konci druhé světové války značná část této populace přesídlila do Řecka.⁴⁰

Silná albánská minorita je zastoupena v Itálii. Její představitelé se nazývají Arbëreshë a jsou potomky několika migračních vln z Albánie. Žijí hlavně v italských regionech Abruzzi, Molise, Basilicata, Puglia a Calabria, někteří také na ostrově Sicílii. Používají jižní, tedy toskický, dialekt albánštiny. Je třeba ale zdůraznit, že dnes má většina Arbëreshë již pouze pasivní znalosti tohoto jazyka. První Albánci přišli ve velkém do Itálie v 15. století, další následovaly během připojování jejich domoviny k Osmanské říši během 15. - 18. století.⁴¹

Samozřejmě se musíme zmínit i o dalších zemích, které Albánci využívají jako svého nového domova. Z těch nejvýraznějších je třeba upozornit na Spolkovou republiku Německo, Velkou Británii a Spojené státy americké.

4.4. ALBÁNCI V ČESKU

Základy albánské komunity v Česku můžeme hledat již v sedmdesátých letech 20. století. V tehdejším Československu vzniklo několik center, kde se koncentrovali. Patřila mezi ně moravská metropole Brno a severočeská města Teplice, Ústí nad Labem, Děčín, Chomutov, Liberec a dále hlavní město Praha.

³⁸ http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/kosovo/index.html

³⁹ Šatava, L. 1994: *Národnostní menšiny v Evropě*. Praha., s. 142.

⁴⁰ Šatava, L. 1994: *Národnostní menšiny v Evropě*. Praha., s. 267-268.

⁴¹ Šatava, L. 1994: *Národnostní menšiny v Evropě*. Praha., s. 123.

Komunita měla přibližně jeden tisíc osob. Většina Albánců zde nebyla usazena natrvalo. Čechy využívali jako místo, odkud mohli zamířit do jejich tradičních center v Německu a Rakousku.⁴²

Před rokem 1989 v Československu žili především Albánci z Kosova, Makedonie a jižního Srbska. Albánci z vlastní Albánie zde v podstatě nebyli. Komunita vždy sestávala především z mužů, kteří část svých peněz posílali zpět do vlasti rodinám. Délka jejich pobytu se lišila. Někteří zde strávili pouze pár týdnů při cestě do třetí země. Další čekali, než získají zaměstnání v západní Evropě. Někteří byli ve výkonu trestu. Skutečně v Čechách nebo na Moravě příliš mnoho Albánců dlouhodobě nežilo a nepracovalo, jednalo se pouze o ty jedince, kteří se zde oženili a zůstali v Československu nebo poté České republice natrvalo.⁴³

Situace se změnila po pádu komunistického režimu. Především v první půli devadesátých let měli Albánci z Jugoslávie ztížené možnosti cestování vzhledem k tamnímu válečnému konfliktu. Zvětšil se počet jedinců, kteří v Česku zůstávali dlouhodobě, tranzitní význam ale stále přetrval.⁴⁴

Po sjednocení Německa se severočeská města stala místem, odkud řada Albánců ilegálně překračovala hranice. Dělo se tak, protože německé, ale také třeba rakouské, úřady omezovaly udělování víz a azylu. Do České republiky bylo snazší se dostat jak pro kosovské, tak Albánce z ostatních zemí. Výchozím místem pro ilegální překročení hranice do Německa byly především severočeské Teplice.

Přibližně jednomu tisíci kosovských Albánců byl poskytnut dočasný domov během humanitární katastrofy v Kosovu roku 1999. Byli umístěni v sedmi humanitárních střediscích vybudovaných pro tento účel v Bruntálu, Hněvotíně, Hulíně, Malé Morávce-Karlově, Seči, Vidnavě a ve Zbýšově. Dále byla zřízena tři detašovaná pracoviště ministerstva vnitra v Havířově-Dolní Suché, Kašavě a Stráži pod Ralskem. Velká část těchto uprchlíků se repatriačními lety vrátila zpět do vlasti. Někteří ovšem požádali o azyl a byli soustředěni v humanitárním středisku Vidnava.⁴⁵

⁴² www.cizinci.cz

⁴³ www.cizinci.cz

⁴⁴ www.cizinci.cz

⁴⁵ Šišková, T. 2001: *Menšiny a migranti v České republice*. Praha., s. 61.

5. EMPIRICKÁ ČÁST

V následující části práce bude hojně použito citací. Některé jsou doslovné přepisy z diktafonu, jiné byly přepsány z rozhovorových listů.

Respondenti nerozlišovali mezi Albánci z Albánie a Kosova, proto také tento příspěvek nebere tyto rozdíly v potaz.

5.1. ROZHOVORY

Během provádění terénního výzkumu byly vedeny rozhovory s respondenty z Albánie a z Kosova.

5.1.1. IMIGRACE DO ČESKÉ REPUBLIKY

Všechny respondenty, ať už z Albánie nebo Kosova, spojuje život v Praze. Ale důvody, proč a za jakým účelem se do českého hlavního města dostali, jsou rozdílné. Obecně velmi častým důvodem je studium na některé z českých vysokých škol, které byly Albánci využívány již za minulého režimu. Tehdy se jednalo o kosovské Albánce, z Albánie, vzhledem k její uzavřenosti, téměř nikdo nepřicházel.

„Praha je mým domovem již čtrnáct let. Pocházím z jihoalbánského Gjirokastëru a sem jsem přišel za studiem. Dostal jsem stipendium a začal studovat právnickou fakultu.“ (Muž, 35, Albánie)

Dále se jedná o pracovní povinnosti. Předmětem zájmu imigrantů ze sledovaných zemí je Česká republika především pro svoji geografickou polohu. Hranice s Německem a Rakouskem utvořily z České republiky v podstatě zázemí části gastarbeiterů⁴⁶, což dokládá i výpověď respondentů.

„Do České republiky jsem se dostal kvůli práci. Dříve jsem pracoval v Německu, kousek za hranicemi s Českem, kam jsem dojížděl. Pak jsem přes známé dostal práci v Praze a přestěhoval jsem se tam.“ (Muž, 42, Kosovo)

„V Praze jsem již šestý rok kvůli práci. Původně jsem chtěl do Německa. To je u nás hodně populární jezdit na práci do Německa. Ta země je takový symbol bohatství, které u nás

⁴⁶ Šišková, T. 2001: *Menšiny a migranti v České republice*. Praha., s. 61.

nemáme. Měl jsem v plánu tam jít za kamarády a známými, kteří tam již pracují. Cestou jsem jel přes Prahu, a protože jsem potřeboval peníze, tak jsem zde vzal práci. Nakonec to dopadlo tak, že jsem zde zůstal.“ (Muž, 24, Kosovo)

Značná část, především kosovských Albánců, se zabývá zlatnictvím a obchodem se šperky. Centry jejich aktivit se stalo Brno a dále právě Praha, kde mají několik obchodů.

„Podnikám a často se vracím do Kosovské Mitrovice, odkud pocházím. Ale několik měsíců v roce zde trávím kvůli práci. S kolegy z Prahy obchodujeme se šperky.“ (Muž, 51, Kosovo)

Následování blízké osoby nebo rodinných příslušníků je dalším důvodem imigrace. Některé rodiny na českém území žijí již od konce sedmdesátých let 20. století, kdy se začala tvořit albánská komunita v Česku. Zázemí rodiny usnadnilo příchod také dalším členům. Ale důvody života v České republice mohou být různé.

„...do Čech jsem se dostal díky mé přítelkyni, která je Češka a chtěla se z Anglie vrátit do vlasti.“ (Muž, 35, Albánie)

Dalším výrazným způsobem, kterým Albánci přicházeli do České republiky, byla humanitární katastrofa v Kosovu v roce 1999.⁴⁷

Pro některé respondenty je Česká republika první zemí, kterou v zahraničí vyzkoušeli, jiní mají za sebou také život v jiné zemi. Obecně v České republice není mnoho Albánců, kteří by sem přišli vyloženě za prací. Spíše se snaží dostat do zemí jako je Řecko, Itálie, Německo a západní Evropa celkově, nebo Spojené státy americké, které jsou hospodářsky silnější a tím pádem také poskytují zajímavější výdělek.

„...ne, pro mě není Česká republika první zemí, kde jsem žil mimo Albánii. Devět let jsem bydlel a pracoval v Londýně, kam mě přivedly především ekonomické důvody. Londýn a Anglie celkově je ekonomicky zajímavější, ale v Čechách například není tolik stresu, je tu větší pohoda.“ (Muž, 35, Albánie)

„Já žiji mimo vlast dlouhodobě pouze v Praze. V České republice je velmi málo ekonomických migrantů. Ti jsou hlavně v Německu, Itálii nebo třeba v USA. Jezdí především do těchto bohatších zemí, Česko není zase tak přitažlivé, co se výdělku týče.“ (Muž, 35, Albánie)

„Mám zkušenosti z Německa, takže Česko je druhou zemí, kde žiji a pracuji mimo Albánii. Děláme v jedné pražské restauraci a podobnou práci jsem dělal taky v Německu. ...jo, v Německu byl vyšší výdělek, ale taky trochu dražší život. Přijde mi, že nakonec to vyjde na stejno. Krom toho mi zdejší obyvatelé přijdou sympatičtější než Němci.“ (Muž, 42, Kosovo)

⁴⁷ viz: kapitola 4.4

„Mám dlouholeté zkušenosti z Finska. Asi v osmnácti letech jsem tam vyrazil, abych si vydělal na vysokou školu. Chtěl jsem se taky naučit jazyk a celkově se osamostatnit. Doma v Kosovu jsem moc neviděl budoucnost, ale věděl jsem, že se jednou určitě vrátím. Ve Finsku jsem byl čtyři roky, většinou jsem pracoval jako pomocník v restauracích. Pak jsem taky uklízel a podobně. Nakonec jsem se vrátil domů a začal se studiem na vysoké škole.“ (Muž, 51, Kosovo)

Dva z respondentů se vyjádřili, že se jednou chtějí jednoznačně vrátit zpět do své vlasti. Svůj pobyt v cizině berou pouze jako příležitost k výdělku a svoji dlouhodobou budoucnost vidí doma.

„Do České republiky jsem přišel pouze kvůli práci, nemám v úmyslu zde strávit celý život. Považuji za samozřejmé, že se dříve nebo později zase vrátím do Kosova. Mám tam celou rodinu, kamarády...“ (Muž, 24, Kosovo)

„...určitě se zase vrátím domů. Tady, stejně jako dříve v Německu, to беру jenom jako příležitost k výdělku. Sice se mi tady líbí, ale doma je doma.“ (Muž, 42, Kosovo)

5.1.2. DEKLARACE ETNICKÉ IDENTITY

Při deklarování etnické identity hraje roli mnoho faktorů. Jedná se především o věk, vzdělání, zaměstnání nebo délku pobytu v dané zemi. Vzhledem k malému počtu Albánců v České republice nebyl vybírán nějaký určitý vzorek. Pracovalo se s těmi respondenty, kteří byli k dispozici.

Všichni dotazovaní se jednoznačně deklarovali jako Albánci, buď z Kosova, nebo z Albánie, ale vždy jako Albánci. Jejich projev v tomto směru byl naprosto spontánní a důrazný.

„Nikdy bych neměnil. Narodil jsem se, kde jsem se narodil a to je pro mě to nejdůležitější.“ (Muž, 24, Kosovo)

„...to pro mě ani není otázka. O tom ani neuvažuji, zda jsem Albánc. Je to moje přirozenost a samozřejmost.“ (Muž, 51, Kosovo)

Všichni respondenti pocházejí z národnostně nesmíšených rodin. Tím pádem nemohl vzniknout problém, že by se mohli hlásit k více národnostem.

Jeden z dotazovaných vyjádřil myšlenku o jednotnosti Albánců jako národa. Nerozlišuje, z jakého státu dotyčný pochází, důležité pro něho je, že je Albánc.

„Já to nijak nedělím. Je mi jedno, jestli je Albánec z Kosova, nebo třeba z Německa. Důležité je, aby měl na mysli, kde jsou jeho kořeny.“ (Muž, 51, Kosovo)

Stejně tak nebylo rozlišováno mezi albánským obyvatelstvem v Albánii a Kosovu.

„Já bych v tom nějaké velké rozdíly nehledal. Máme stejný jazyk, a podstatnou část historie, jsme byli i součástí stejného státu. Hodnoty máme také stejné.“ (Muž, 35, Albánie)

„...sice to jsou na mapě dva státy, ale obyvatelstvo je vlastně stejné. Ve dvacátém století jsme měli rozdílnou historii, ale to nic nemění na tom, že jsme všichni Albánci. Společné hodnoty se zachovaly. (Muž, 42, Kosovo)

Na svoji etnickou příslušnost jsou všichni respondenti hrdí. Vnímají ji jako jeden ze základů své vlastní osobnosti.

„Jsem hrdý, že jsem Albánec. Nikdy by mě ani nenapadlo, že bych měl mít jinou národnost. (Muž, 24, Kosovo)

„...così o tom myslí jiní lidé, mě nezajímá. Je to moje vlast a jsem hrdý, že jsem se tam narodil a jednou se tam chci určitě vrátit.“ (Muž, 42, Kosovo)

Na druhou stranu se vyjadřovali k malému národnímu cítění Čechů, které většině respondentů připadá nepochopitelné.

...mám dojem, že Češi nepřístupují ke své národnosti s takovou úctou jako jiné národy. Třeba při mezinárodních sportovních utkáních. Mnohdy bych čekal větší hrdost nad výbornými výsledky vašich sportovců.“ (Muž, 24, Kosovo)

„Podle mě je v České republice vlastenectví málo viditelné. Třeba v Kosovu je znát mnohem více. Má to své kladné i stinné stránky, ale určitě by každý měl cítit hrdost k zemi, ze které pochází.“ (Muž, 51, Kosovo)

Posledním tématem, kterým respondenti deklarovali svou identitu, je státní občanství. Všichni mají státní příslušnost státu, ze kterého pocházejí. Nikdo z lidí s původem v Albánii, se kterými byly vedeny rozhovory, neprojevil o české státní občanství zájem. Jeho výhodu obvykle spatřovali pouze v možnosti cestování do USA bez víz, které má Albánie stále povinné. Dříve měli albánští občané vízovou povinnost také do Schengenského prostoru, ta byla ovšem zrušena.

„České státní občanství nepotřebuji a zatím jsem o něm ani neuvažoval. Nevidím zatím ani žádný důvod, proč bych o něj měl žádat. Občané Albánie mají možnost volného vstupu do země Schengenského prostoru...“ (Muž, 35, Albánie)

„Občanství tady nemám. Při délce svého pobytu v České republice jsem ho již mohl získat, ale složitost procedury s jeho získáním převážila nad případnými výhodami. V dnešní době by pro mě bylo výhodou pouze cestování do Spojených států Amerických. Občané Albánie už mohou bez víz do Schengenského prostoru, takže české občanství nepřináší výhody.“ (Muž, 35, Albánie)

Jiná situace je ale u Albánců z Kosova, kteří mají stále do států Evropské unie víza povinná.⁴⁸ U nich se zájem o jeho získání projevil, ale zároveň si uvědomovali, že obdržení českého státního občanství je spojeno s řadou byrokratických povinností jak na české, tak i na kosovské straně.

„Občanství tady nemám a ani o něm neuvažuji. Ještě na něho ani nemám zdaleka nárok, nehledě na špatnou znalost jazyka. Taky si dovedu představit složitost byrokratického procesu. Jak na kosovské, tak i na české straně by to bylo určitě velmi na dlouho. Výhodou by byl hlavně volný pohyb ve státech Evropské unie, ale to jistě budou mít někdy taky občané Kosova.“ (Muž, 42, Kosovo)

„České občanství by mi samozřejmě značně usnadnilo život. Pohyb po všech státech Evropské unie bez víz by mi urychlil všechny moje aktivity. Ale to je asi nereálné, protože v České republice s největší pravděpodobností nebudu natolik dlouho, abych měl na vaše občanství nárok.“ (Muž, 51, Kosovo)

„Samozřejmě mě to již několikrát napadlo. Uvidíme, jestli tady budu v době, kdy to bude aktuální. Kdyby mi ho někdo nabídl teď, tak bych určitě řekl ano, беру ho. Mohl bych například jednodušeji cestovat a práce v západní Evropě by se také hledala mnohem snadněji a s menšími komplikacemi než nyní.“ (Muž, 24, Kosovo)

5.1.3. PROJEVY ETNICKÉ IDENTITY

Etnická identita imigrantů je symbolizována různým způsobem. Respondenti se shodli na jazyku, náboženství a společné historii, která je reprezentována velkými osobnostmi

⁴⁸ http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/kosovo/index.html

albánských dějin. Svoji národní identitu dotázaní mohou projevovat také slavením národních svátků nebo například vařením národních jídel.

Jazyk je jeden z nejdůležitějších projevů etnické identity. Albánština patří mezi jedinečné a staré jazyky. V rámci indoevropských jazyků zaujímá samostatnou jazykovou větev a dělí se na dva dialekty. Severní variantou je gegština, jižní toskičtina.

Všichni respondenti uvedli jako svůj jazyk albánštinu. Nebylo rozdílu mezi Albánci z Kosova nebo Albánie.

„Já bych v tom neviděl rozdíl. Jazykové rozdíly jsou minimální. Samozřejmě, že existují různé dialekty, ale všichni si rozumíme.“ (Muž, 51, Kosovo)

Dotazovaní se shodli na tom, že jsou na svůj jazyk hrdí. Patří podle nich k jednomu z nejdůležitějších projevů Albánců, především pro jeho jedinečnost v rámci Evropy.

„Máme jedinečný jazyk, na který jsem hrdý. V Evropě není mnoho takto unikátních jazyků. Je dost pravděpodobné, že se na území Albánie užívá již od pravěku, což nemůže říct v podstatě nikdo.“ (Muž, 35, Albánie)

Z rozhovorů vyplynulo, že mezi respondenty není příliš prostoru pro jazykové nebo kulturní vyžití v rodném jazyce, případně s krajany. Tento fakt nesporně souvisí s absencí nějaké albánské kulturní instituce, která by ho zajišťovala.

„...albánštinu používám málokdy. Dříve, za studií, jsme s jinými Albánci na koleji samozřejmě mluvili albánsky, ale dnes je to ojedinělé. Někdy, když se sejdu s kamarády, tak se Albánsky bavíme, ale není to příliš časté.“ (Muž, 35, Albánie)

„Ne, Albánsky se v Praze vůbec nebavím, a abych řekl pravdu, tak zde zatím ani žádného krajana ani z Kosova, ani z Albánie neznám.“ (Muž, 51, Kosovo)

„V českém prostředí se snažím spíše zapadnout, než že bych nějak zdůrazňoval, že jsem z Kosova. Ale když na to přijde řeč, tak se vždycky snažím svou vlast a jazyk všemožně propagovat. Lákat lidi, aby se tam jeli podívat a tak.“ (Muž, 42, Kosovo)

„...jazyk téměř nepoužívám, což je dobře, aspoň rychleji učím česky. Jenom do telefonu, když volám rodičům, to albánsky mluvím.“ (Muž, 24, Kosovo)

Náboženství je dalším důležitým projevem etnické identity. Velmi podstatné je například v bývalé Jugoslávii, kde se na základě rozdílného náboženství rozlišují jinak příbuzná etnika Srbů a Chorvatů.

Údaje o náboženském složení v Albánii a Kosovu jsou rozdílné. Převažuje islám, následovaný pravoslavím a křesťanstvím. U Albánců žijících v Praze ale víra nehraje téměř žádnou roli.

„Pocházím z ateistické rodiny, proto mě náboženské praktiky nic neříkají. Během doby komunismu bylo v Albánii náboženství silně potlačeno, proto je dnes u nás velké množství ateistických rodin. Je ale potřeba říci, že ve světě a také v České republice si lidé myslí pravý opak. Často nás zařazují mezi islamistické státy.“ (Muž, 35, Albánie)

„Prarodiče ještě aktivně praktikovali islám, ale rodiče a moje generace již v podstatě ne. A tady v Praze mě ani nenapadlo, že bych měl chodit do nějaké mešity.“ (Muž, 51, Kosovo)

Respondenti se také shodli na vzájemné náboženské toleranci.

„U nás je normální, že máte v jednom městě kostel i mešitu. Nevidím v tom žádný problém.“ (Muž, 51, Kosovo)

Společná oslava svátků je formou, kterou lze dát na vědomí, odkud dotyčný pochází. Mezi albánské svátky patří oslava Nového roku (1. leden), Svátek práce (1. květen), Den vlajky (28. listopad), Den nezávislosti (29. listopad) a dále svátky související s liturgickým rokem, jako jsou Velikonoce a Vánoce.⁴⁹

V Kosovu jsou významné dny například Den nezávislosti (17. únor), nebo Den Evropy (9. květen).⁵⁰

„Já nevím o žádném albánském svátku, který by se tady slavil. Pouze albánská ambasáda posílá v listopadu pozvánky na oslavu 28. listopadu, což je den, kdy byla vyhlášena albánská nezávislost.“ (Muž, 35, Albánie)

„Nikdy jsem tady žádný albánský svátek neslavil. Jen ty, co máme společné, jako třeba Vánoce.“ (Muž, 24, Kosovo)

„O koordinovaných oslavách nějakého našeho svátku jsem nic neslyšel. Bylo by to určitě zajímavé a přínosné. Přinejmenším bychom se poznali mezi sebou, jako Albánci myslím.“ (Muž, 42, Kosovo)

Otázka směřovaná na největší osobnost albánských dějin měla ve všech případech jednoznačnou odpověď, a tou byl Skanderbeg. Albánský národní hrdina, který žil v 15. století, je sice historickou, ale také značně folklorizovanou postavou albánských dějin. Zasloužil se o dlouhotrvající odpor proti turecké armádě.

⁴⁹ http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/albanie/index.html

⁵⁰ http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/kosovo/index.html

Mimo Skanderbega se objevovala další jména. Například vůdce povstání proti Turkům a propagátor spojení Kosova a Albánie Bajram Curri, politici stojící u zrodu albánského samostatného státu bratři Frashëriové, nebo spisovatel Ismail Kadarë.

„Jako největšího Albánce bych jednoznačně viděl Skanderbega.“ (Muž, 35, Albánie)

„Mezi všemi Albánci by to byl určitě Skanderbeg. To, co dokázal v boji proti Turkům, bylo nevídané a hodně zviditelnil Albánii v tehdejší Evropě. Je to sice už více jak pět set let, ale přesto by v mém pomyslném žebříčku byl na prvním místě. ...z Kosova bych nejspíše volil Bajram Curriho. Není příliš známý, ale byl to také, stejně jako Skanderbeg, velký bojovník proti Turkům. V severní Albánii je po něm dokonce pojmenované město!“ (Muž, 51, Kosovo)

„Jednoznačně Skanderbeg. ...hodně lidí si v Čechách myslí, že třeba Sali Berisha, je velká osobnost. Dokonce jsem někde četl jeho přirovnání, že je něco jako albánský Václav Havel. Já si to nemyslím. Určitě vykonal hodně důležitých věcí, ale přesto není v Albánii zase tak hodně populární. I když na druhou stranu momentálně je předseda vlády...“ (Muž, 24, Kosovo)

Respondenti často zmiňovali přípravu albánských jídel, jako jednu z možností uchování albánské identity v českém prostředí.

„Snažím se vařit albánská jídla, to je asi největší projev albánské kultury, který v Čechách provozuji.“ (Muž, 35, Albánie)

...moje albánské kořeny se v České republice projevují především přípravou albánských jídel, jinak mě nic dalšího nenapadá.“ (Muž, 24, Kosovo)

5.1.4. SOUŽITÍ ALBÁNCŮ A DALŠÍCH BALKÁNSKÝCH ETNIK

Některé skupiny imigrantů v České republice, ale samozřejmě i v jiných zemích, mají tendenci k vymezování se oproti většinové populaci, případně i proti jiným menšinám. V případě Albánců z Kosova a Albánie tomu tak ale není. Důvodů je několik. Jednak je menšina v České republice nepočetná a nemá tendence ke sdružování do jednotlivých komunit, jednak mají Albánci přirozenou snahu k co nejrychlejšímu zapadnutí mezi většinovou populaci.

„V Praze nežije natolik početná skupina, aby se tady utvořila nějaká uzavřená komunita. Ani bych neřekl, že by se to stalo, kdyby nás tady bylo hodně. Albánci mají rádi soukromí, ale ne do takové míry, aby se nějak odlučovali od zbytku společnosti.“ (Muž, 51, Kosovo)

„Neřekl bych, že se Albánci v zahraničí nějak straní ostatních národností. Já osobně se snažím zapadnout. Přejde mi, že to ode mě předpokládá také česká společnost.“ (Muž, 24, Kosovo)

Většina respondentů neudržuje časté kontakty ani s albánskými imigranty, natož s příslušníky jiných etnik z Balkánu. Přesto vědí, že v Praze a celkově v České republice žijí větší nebo menší skupiny imigrantů ze všech balkánských zemí.

„...tady znám snad jenom Chorvaty. S těmi jsem se párkrát setkal, ale jinak o nikom nevím. Vím, že tady je mnoho lidí z bývalé Jugoslávie, ale osobně nikoho neznám.“ (Muž, 35, Albánie)

„Na obchodních jednáních jsem se setkal se Srby, Slovinci a Bulhary. To jsou ale jenom rychlá setkání, bez bližšího osobního seznámení. V Praze přímo osobně nikoho ještě neznám.“ (Muž, 51, Kosovo)

„...pracuji jako soudní tlumočník, takže lidi z Balkánu občas potkám na soudech.“ (Muž, 35, Albánie)

„Znám několik lidí z Jugoslávie. Taky Bulhary a Řeky. Občas chodím do jedné řecké restaurace poblíž Václaváku, ale stále vztahy s nikým z nich neudržuji.“ (Muž, 42, Kosovo)

Snahou této části rozhovorů bylo utvořit si představu o změně soužití mezi různými etniky v jiné zemi, než je jejich domovina. Například obyvatelé bývalé Jugoslávie, především Chorvati, Srbové a Muslimové z Bosny, mají na území České republiky téměř idylické vztahy. Tento trend je v naprostém rozporu se situací v jejich rodných zemích, kde stále přetrvávají následky jugoslávské války z první půle devadesátých let dvacátého století.

Pro tento příspěvek je důležitý vztah Srbů k Albáncům. Většinou uvádí, že se spolu s Albánci nepřátelí, ale jakýkoli odpor popírají. Někdy jsou Albánci i zaměstnavateli imigrantů z bývalé Jugoslávie.⁵¹

Sami Albánci také necítí žádný problém při vycházení se Srby a celkově s imigranty z bývalé Jugoslávie, případně dalších balkánských zemí.

„Zdá se mi, že třeba Srbové tady mají k Albáncům jiný vztah než u nás doma, v Kosovu. Když je člověk v úplně cizím prostředí, tak se některé problémy zřejmě smazávají... Nikdy jsem v České republice neměl problém s tím, že bych se hádal nebo tak podobně se Srbem.“ (Muž, 42, Kosovo)

⁵¹ Bittnerová, D. - Moravcová, M. 2006: *Etnické komunity v české společnosti*. Praha., s. 252.

„Se Srby ani s žádným jiným národem z Balkánu problém nemám. Možná kdybych žil ještě doma, tak to cítím jinak, ale v Čechách to vůbec neřeším. Mám plno jiných starostí, než abych se zabýval tím, jestli mám tohohle člověka rád nebo nerad jenom proto, že je z té nebo té země.“ (Muž, 24, Kosovo)

...osobně znám hodně Srbů v Kosovu. Jsem z Kosovské Mitrovice, kde jich žije velké množství. Většinu doby bylo soužití bezproblémové, ale s nástupem Miloševiče se hodně věci změnilo. Někteří ze dne na den ve vztahu k nám obrátili. ...dnes je ale vše mnohem lepší. Doufám, že do budoucna problémy již nebudou...“ (Muž, 51, Kosovo)

„...jinak v Praze jsem zažil vždy pouze bezproblémové soužití. Prostředí natolik vzdálené od našich zemí vzájemné problémy zmírňuje. Každý se tady snaží přizpůsobit místním. Řekl bych, že to je jeden z důvodů, proč jde vzájemná nevraživost stranou.“ (Muž, 35, Albánie)

5.1.5. VZTAH ALBÁNCŮ K ČESKÉ REPUBLICE A ČESKÉ KULTUŘE

Albánci dlouhodobě žijící v České republice poukazovali na některé rozdílnosti v mentalitě a stylu života. S těmito problémy byli nuceni se v průběhu času vyrovnat.

Velká část respondentů považuje Čechy za velmi uzavřené a málo přátelské. Někteří také poukazovali na dlouhou dobu adaptace. S lepším sžitím se s novou zemí jim nikdo příliš nepomáhal.

„Ze začátku jste byli trochu nepřístupní, dlouho trvalo, než jsem se srovnal s přístupem některých lidí. Zvyknout si na život v České republice mi trvalo celkem dlouho, ale dnes už nemám žádné problémy.“ (Muž, 42, Kosovo)

„Trvala mi zde dlouho adaptace. V určitých věcech jste přeci jenom dost jiní, než my. Chybí trochu větší vstřícnost k cizím lidem. Dlouho trvá, než si na někoho zvyknete. Určitě máte lepší vztah k někomu, koho znáte déle než k cizinci. Ale není to stejné u všech, to určitě ne. U některých Čechů jsem se setkal s kamarádkým přístupem okamžitě po seznámení.“ (Muž, 24, Kosovo)

„...někdy jste málo přístupní. Ale nemám zase tolik zkušeností, tak nevím, jestli to není třeba jenom náhoda. Určitě nejste až tak otevření.“ (Muž, 51, Kosovo)

Během pobytu v České republice se tato jejich představa většinou upravovala a v dnešní době mají větší pochopení pro českou mentalitu.

„Dnes už s českou společností nemám vůbec žádný problém. Chvilí to trvalo, než si člověk zvykne. Máte jiný přístup k hodně věcem, ale časem si na všechno zvyknete.“ (Muž, 24, Kosovo)

Někteří respondenti se vyjádřili ke způsobu veřejného života, který se v hodně ohledech odlišuje od toho, který znají z domova. Povšimli si, že Češi netráví tolik času pobytem venku se svými známými.

„...také máte menší objem veřejného života. U nás se žije více na ulici, lidi se tam spolu baví, řeší různé věci. Tady to máte založené spíše na návštěvách v domácnosti.“ (Muž, 51, Kosovo)

„...tady se lidé tolik na ulici nevybavují. U nás je běžné, že třeba zastaví na silnici vedle sebe dvě auta a řidiči se spolu baví, to v Čechách nepripadá v úvahu, hned by každý nadával, že zdržuje dopravní provoz.“ (Muž, 24, Kosovo)

„Přijde mi, že tady není veřejný život tak bohatý. Lidé se většinou baví jenom s omezeným počtem lidí. U nás to je takové spontánnější a vstřícnější. Lidé se více baví i s těmi, které vidí třeba poprvé v životě.“ (Muž, 42, Kosovo)

Odlišnosti spatřovali respondenti také v trávení volného času v hospodách. Přijde jim, že česká společnost má k tomuto druhu zábavy velmi kladný vztah, který souvisí s velkou konzumací piva.

„Do hospody tady chodí snad každý. Znáám lidi, u kterých se mi zdá, že chodí jenom do práce, do hospody a spát.“ (Muž, 24, Kosovo)

V této souvislosti se také pozastavovali nad velkým počtem žen a dívek, které je možno v hospodách vidět. Tento trend má zajisté souvislost s větší emancipací českých žen.

„...u žen mě to tady hodně překvapuje. Chodí na pivo velmi často, což mi nejprve přišlo velmi zvláštní. U nás to takto nefunguje. Tam si zajdou nanejvýše na kafe nebo limonádu.“ (Muž, 24, Kosovo)

Noční život je také odlišný. V Albánii a Kosovu je večerní doba spojena s pobytem venku na ulici, kde se lidé mezi sebou baví a procházejí se.

„Tady se večer na ulici skoro nic neděje. Teda v centru ano, ale to jsou většinou turisté. Češi jsou buď doma, nebo v hospodě. U nás pořád někdo chodí po venku.“ (Muž, 35, Albánie)

„Ze začátku mě hodně překvapovalo, že večer nikdo nechodí ven. Funguje to tady naprosto jinak než v Kosovu.“ (Muž, 24, Kosovo)

Často byl popisován český důraz na soukromí. Podle respondentů mají Češi rádi své soukromí nejenom před cizími lidmi, ale také před členy vlastní rodiny. V Albánii a Kosovu je privátní život také důležitý, ale nestraní se před svojí rodinou.

„Co jsem si stačil všimnout, tak mě zaujal především váš důraz na soukromí. U nás je na soukromí také kladen velký důraz, ale v rámci rodiny. Tady mi někdy přijde, že si k tělu nechcete pustit ani vlastní rodinu.“ (Muž, 51, Kosovo)

Jeden respondent si postěžoval, že Češi málo zvou své známé na návštěvu k sobě domů. Dávají spíše přednost kontaktu mimo vlastní domov. V Albánii a Kosovu je podle něho větší objem návštěv.

„Velmi dlouho trvalo, než mě některý z mých českých známých pozval k sobě domů na návštěvu. Podle mě si až moc střežíte své soukromí a pouštíte si do něho někoho jen výjimečně.“ (Muž, 42, Kosovo)

Další dotázaný si povšiml, že český důraz je odlišný u mladší a starší generace. Starší lidé mají podle něho v České republice větší snahu o hlídání svého soukromého života.

„Není lehké proniknout do vašeho privátního života. Ale na druhou stranu to není u všech stejné. Třeba u mladších generací bych v tom zase takový problém neviděl. Ale starší generace je na své soukromí určitě hodně háklivá. Zřejmě si střeží své rodinné zázemí.“ (Muž, 24, Kosovo)

Rodina je pro Albánce posvátná, je alfou a omegou albánské společnosti. Vytvářejí velké úsilí, aby jí zajistili co nejlepší obživu, což je patrné na časté práci Albánců v zahraničí. Některým respondentům přišlo, že Češi nekladou rodinu na první místo, jak by oni sami čekali.

„Rodina u vás nemá takové postavení, jako v Kosovu. U nás je rodina to nejdůležitější, co člověk v životě má. Tady mi to tak nepříjde, často se tu spolu nestýkají ani vlastní bratři, což mi přijde absurdní.“ (Muž, 24, Kosovo)

Byl také vysloven názor, že Češi nepořádají rodinné oslavy v takovém množství jako se tomu děje v Albánii a Kosovu.

„Vím, že pravidelně pořádáte rodinná setkání u příležitosti různých svátků, oslav a podobně. To u nás je také, ale v daleko větší míře a především častěji. Setkává se často široká rodina, to jsem zde neviděl.“ (Muž, 35, Albánie)

Také v otázce oblékání si dotazovaní povšimli některých rozdílů. Celkově český vztah k módě nehodnotili příliš kladně. Češi podle některých nemají příliš vytříbený módní vkus. Jsou rozdíly mezi venkovem a hlavním městem, ale celkově se objevil názor, že svůj zevnějšek zanedbáváme. Někteří respondenti shodně hodnotili, že s oblékáním mají problém jak muži, tak i ženy, z čehož jsou překvapení.

„Nepřijde mi, že máte dobrý vztah k módě. Hodně lidí chodí oblékaných, jak bych to jen řekl, jako do hor. Outdoorově, jak se dneska říká. Některým je evidentně úplně jedno, jak chodí oblékaní. Zajímavé je, že jsem si toho všiml jak u mužů, tak i u žen.“ (Muž, 24, Kosovo)

„V oblékání nejste příliš zdatní. Určitě se tady na oblečení neklade takový důraz jako u nás doma.“ (Muž, 51, Kosovo)

Na druhou stranu se tento trend prý zlepšuje u mladších generací.

„Ale třeba u mladších lidí je znát, že oblékání více řeší. Přicházejí se módní trendy hlavně ze západní Evropy, kdežto v Albánii je vliv především italský.“ (Muž, 24, Kosovo)

Další rozdíl v mentalitě Albánců a Čechů někteří respondenti viděli ve vznětlivosti. Češi jsou dle jejich názoru klidnější a nedávají příliš najevo, co si myslí. Jsou klidní i v situacích, ve kterých by se předpokládala ostřejší reakce. Tato vlastnost se setkala u Albánců s kladným ohlasem.

„...sporné situace dokážete řešit s mnohem větším přehledem než Albánci. U nás se často strhne hádka kvůli blbostem. Tady jsem snad opravdovou hádku ještě neviděl. Právě tuto vlastnost na Čechích velmi oceňuji a sám se snažím se v tomto ohledu od vás něco nového naučit.“ (Muž, 35, Albánie)

„Často mě překvapuje klid, s jakým jste schopni řešit krizové situace. Téměř se nehádáte, a když ano, tak to vůbec jako hádka nevypadá. Jednou jsem to zažil v restauraci. U vedlejšího stolu seděli dva muži a něco řešili. Teprve asi po půl hodině jsem zaslechl část rozhovoru a domyslel si, že řeší vztah ke stejné ženě. Byl jsem hodně překvapen s jakým klidem a bez emocí ten rozhovor probíhal. Vůbec si neumím představit, že bych byl schopen podobně reagovat já osobně...“ (Muž, 24, Kosovo)

Někteří respondenti velmi oceňovali českou schopnost dělat si ze sebe legraci. V souvislosti s tímto faktem také upozorňovali na české filmové komedie, které podle nich tento náš charakter vykreslují.

„...a taky jak si ze sebe děláte legraci. To je na vás hodně zajímavé. Jednak mě zaujalo, že si bez problému děláte legraci sami ze sebe, ale také z vlastního národa.“ (Muž, 24, Kosovo)

„Moc se mi líbí české komedie. Samozřejmě, že některé pasáže nechápu, protože vycházejí z realit, které neznám, ale přesto se na ně rád dívám. Všiml jsem si, že některé vtipy z těch filmů používáte i v reálném životě. Ted' si vybavím třeba nějaké části filmu Samotáři.“ (Muž, 42, Kosovo)

Další odlišností, kterou během svého pobytu v České republice někteří respondenti vyzorovali, je vztah k dětem. V rámci rodiny žádné výrazné rozdíly nevidí, ale odlišnosti jsou ve vztahu cizích lidí k dětem, které potkají na ulici, nebo k dětem známých, které třeba ještě neviděli.

„U nás je běžné, že se lidé mazlí i s úplně cizími dětmi. Třeba jste někde v obchodě a potkáte tam známého, kterého vidíte jednou za čas. Má sebou malé dítě a lidé u nás doma se k němu hned mají, třeba ho vezmou do náruče, nebo mu něco koupí a tak podobně. Toho jsem si tady nevšiml. Třeba se s ním dotýčný nějak pozdraví, ale chybí mi tam větší vřelost v kontaktu.“ (Muž, 51, Kosovo)

Také se objevil názor, který Čechy hodnotí z hlediska historické perspektivy nedávných dějin České republiky a Československa. Jeden respondent si všiml dědictví minulého režimu v dnešní společnosti.

„Já si nemyslím, že by se Češi nějakým způsobem vymykali. Spadají do prostředí, ve kterém žijí. Určitě se zde ve špatném odrazila mentalita minulého režimu. Hodně lidí si myslí, že za málo práce získá hodně peněz. Tento trend přetrvává i u mladých lidí, jak si všímám.“ (Muž, 35, Albánie)

Záležitostí, které si dále respondenti povšimli, je rozdíl v časové dochvilnosti. V České republice jsou včasné příchody důležité a respondenti se s nimi museli vyrovnat. Všichni ovšem shodně potvrzovali, že si na tuto část života zvykli a přizpůsobili se. Vysloven byl ale také názor, že v dochvilnosti téměř žádné rozdíly nejsou. Zřejmě se jedná o individuální záležitost.

„Určitě je tady dochvilnost běžnou součástí života. Z počátku jsem měl trochu problémy. V práci ne, tam se chodí včas i u nás, ale při schůzkách ve volném čase. Člověk si ale časem zvykne, že ostatní očekávají, že na místě budete opravdu v třeba v deset a ne o půl hodiny později.“ (Muž, 42, Kosovo)

„...při několika soukromých schůzkách jsem se setkal s nepochopením pozdního příchodu. U nás to není zase tak hrozné, jako že bychom chodili pozdě, ale stává se to. Spíše bych řekl, že se jedná o věc silně individuální. Zním dost Čechů, kteří chodí pravidelně pozdě.“ (Muž, 24, Kosovo)

Dalším z témat, které bylo s několika respondenty diskutováno, byla otázka sportu. Někteří dotazovaní si všimli, že Češi při sportovních utkáních často předčasně ztracují své sportovce, mají malou víru ve vítězství a svůj tým často podporují, pouze když se mu daří. Respondenty nejvíce udivilo, že tomu je tak i při utkáních týmů či jednotlivců, kteří reprezentují celou zem.

„Často se dívám v hospodách na fotbalová utkání a zaráží mě přístup velké části lidí, kteří se tam se mnou dívají. Například když má někdo svůj oblíbený klub, tak místo aby ho podporoval a tak, tak na něj úplně zbytečně nadává. Samozřejmě, že takovéto věci se dějí i u nás doma, ale tady to všechno mnohem častější a nápadnější.“ (Muž, 51, Kosovo)

„...třeba ve sportu mi přijde, že rychle sportovce ztracujete. Jen se nedaří, tak hned nadáváte.“ (Muž, 35, Albánie)

„...také jste na sebe možná až zbytečně přísní, často se setkávám se zbytečným podceňováním.“ (Muž, 42, Kosovo)

„...překvapuje mě malá víra ve vítězství. Máte výborné sportovce, kteří předvádějí nadstandardní výkony, ale přesto na ně pořád nadáváte. Já sleduji především kopanou a tam mě dost zaráží přístup k reprezentačnímu týmu. Třeba se nepodaří jedna akce na začátku utkání a já už slyším, jak polovina restaurace říká, jak to věděli, že to zase bude špatné, jak ten a ten neumí kopnout do balónu. U nás doma se snažíme víc fandit a třeba reprezentaci podporovat až do konce utkání. Samozřejmě, že ne všichni mají takovýhle přístup, ale určitě to je častější než tady v České republice. Tady slyším pořád jenom nadávání...“ (Muž, 24, Kosovo)

Dalším rozdílem, kterého si respondenti povšimli, je odlišné postavení žen. České ženy vidí jako více emancipované, sebevědomější, s liberálnějším myšlením. Důležitou vlastností je také finanční nezávislost na mužích, která v Albánii a Kosovu zatím příliš nefunguje. V tomto směru je situace lepší v Kosovu, které jako součást bývalé Jugoslávie, bylo více otevřené západnímu vlivu, než uzavřená Albánie.

Ve dvou případech byl zmíněn názor, že se v Kosovu málo žen věnuje politice. Na druhou stranu je potřeba ale připomenout, že od 11. dubna 2011 má Kosovo prezidentku. Je jí právnička Atifete Jahjagová.

„Vaše ženy jsou emancipovanější, sebevědomější a především nezávislejší než ty v Albánii. Albánie je do značné míry stále tribální společnost, projevuje se machismus. Ženy jsou často zcela ekonomicky závislé na mužích. V posledních dvaceti letech se situace ve prospěch žen zlepšuje, hlavně ve velkých městech, ale stále je nerovné postavení obou pohlaví znát. Především v porovnání s Českou republikou.“ (Muž, 35, Albánie)

„České ženy jsou více otevřené, liberálnější. V Albánii, především na severu, je stále z části patriarchální a tradiční společnost, což se odráží také na postavení žen.“ (Muž, 35, Albánie)

„V Čechách je postavení žen ve společnosti velmi dobré. Někdy mi přijde, že až moc. V Kosovu si ale ženy podle mého názoru nemají také na co stěžovat. Situace mezi pohlavími tam není tak vyrovnaná jako tady, ale také to není nijak špatné. Zatím se tam ale málo žen věnuje veřejnému životu a politice.“ (Muž, 51, Kosovo)

„....určitě tady jsou ženy více samostatné a svobodomyšlnější. U nás zatím není moc žen, které by třeba podnikaly nebo se věnovaly politice.“ (Muž, 42, Kosovo)

5.1.6. INTERPRETACE ZJIŠTĚNÝCH FAKTŮ

Z rozhovorů s Albánci žijícími a pracujícími v České republice vyplynulo několik závěrů. Je ovšem potřeba zdůraznit, že předmětem výzkumu byl pouze omezený vzorek respondentů, proto se některé závěry nemusí nutně shodovat s představami jiných Albánců žijících na území České republiky nebo jinde ve světě.

Kdo zná nějaké Albánce, tak ho jistě nepřekvapí, že všichni shodně při rozhovorech prohlašovali, že jsou Albánci a nikdy nepřemýšleli, že by byli členy jiného etnika. Národ je u Albánců na vysokém stupni pomyslného žebříčku. Albánce žijící v jejich domovských zemích můžeme označit až za nacionalisty. To ale neplatí pro imigranty žijící v hlavním městě České republiky. Každý z nich se k nacionalismu a výraznému projevování své etnické příslušnosti stavěl zdrženlivě nebo o této problematice příliš nechtěl mluvit. Přestože všichni jsou hrdí na svůj původ, tak tento pocit nevystavují zbytečně na odiv nějakými nacionalistickými projevy. V této souvislosti dotázaní poukazovali na nedostatečnou hrdost Čechů na svoji zemi a její obyvatelstvo.

Do souvislosti s otázkou hrdosti na svůj původ můžeme postavit také snahu o získání státního občanství v České republice. Většina respondentů se shodla, že o něho nemají zájem. Mohlo by se zdát, že je to právě z důvodu hrdosti na svůj původ a neochotě přisvojit si

formální sounáležitost s jinou zemí. Ve skutečnosti se ale jedná o čistě pragmatické příčiny odmítnutí českého občanství. Respondenti v něm neviděli dostatečné výhody a také se obávali nadměrného úsilí při byrokratických úkonech.

Někteří dotázaní zastávali názor, že nerozlišují mezi Albánci žijícími v Albánii a Kosovu. Neviděli v tom žádný rozdíl, naopak jiní se o této problematice nechtěli příliš bavit. Třeba v samotné Albánii se můžeme setkat s názory, které kosovské Albánce nehodnotí příliš kladně a naopak. Mezi komunitou imigrantů ale většinou tyto neshody zanikají. Podobný příklad můžeme vidět u obyvatel bývalé Jugoslávie. Srbové, Chorvaté a Muslimové spolu v první půli devadesátých let válčili, ale jejich vztahy v odlišném prostředí, kterým Česká republika je, jsou velmi dobré. Tento fakt ovšem nutně nemusí platit pro další státy, jako třeba Spojené státy americké, Spolková republika Německo nebo Rakousko.⁵²

Mnoho imigrantů má potřebu různými způsoby projevovat svoji etnickou identitu. Nejinak je tomu u Albánců. Jako důležitou součást své identity respondenti uvedli jazyk. Nebyl hledán rozdíl mezi albánštinou v Albánii a Kosovu. Rozdíly přišly dotázaným zanedbatelné. Místo hledání těchto rozdílů se spíše soustředili na popsání starobylosti a naprosté jedinečnosti jazyka. Právě ona starobylost a unikátnost albánštiny utváří představu Albánců jako národa, který v místech dnešní Albánie žil již od pravěku. Tyto myšlenkové pochody podporovaly nacionalistické tendence v Albánii a Kosovu.

U Albánců žijících v Praze ale jejich rodný jazyk v každodenním životě nehraje zase tolik podstatnou roli. Pokud nežijí v krajanské komunitě, což není tak časté, nemají mnoho podnětů pro komunikaci v rodném jazyce. Proto albánsky mluví především při občasných setkáních s krajany, či na dovolené ve vlasti. Pokud se jich ovšem někdo na rodnou mluvu zeptá, většinou vyjdou vstříc a někdy i nabízejí výuku.

Řada imigrantských komunit dává většinové společnosti najevo, jakého náboženského vyznání jsou. Za mnohé jmenujme například imigranty z muslimských států, kteří i v nové zemi praktikují islám. V západní Evropě jsou stavěny mešity jako náboženská a kulturní centra komunit. Přestože se česká většinová společnost domnívá, že Albánci jsou silně vyhranění muslimové, není tomu tak. Oficiální statistiky sice hovoří, jak v Albánii, tak Kosovu, o islámu ve vysokých číslech, jeho skutečné a doslovné praktikování je ale vlažné. Podobná situace je také u pravoslaví a katolicismu. U nejmladších generací se tak již setkáváme spíše s kulturní tradicí náboženství, než s jeho praktikováním.

⁵² Bittnerová, D. - Moravcová, M. 2006: *Etnické komunity v české společnosti*. Praha, s. 249-251.

Výše uvedené potvrzují také výpovědi respondentů, kteří se k otázce náboženství stavěli s nadhledem. Nikdo z nich není aktivně praktikujícím. Pokud je náboženství přikládána nějaká role, tak je zanedbatelná v porovnání se sociálními a ekonomickými problémy jedinců. Přesto všechno bylo několikrát zmíněno prostředí náboženské tolerance, které mezi Albánci panuje.

Pro srovnání lze uvést, že v podobném duchu o náboženství, v tomto případě pravoslavném, mluví respondenti ze Srbska. Také oni vidí ve svém náboženském dědictví spíše kulturní realie než potřebu skutečné víry.⁵³

Někteří respondenti poukazovali na svátky, jako prostor, kdy se může sejít celá rodina. Tato možnost pro Albánce žijící v České republice není příliš častá. To platí dvojnásob pro dotázané z této práce, kteří nemají častý kontakt se svými krajany. Z toho vyplývá, že ani oslava albánských svátků, ať už náboženských nebo civilních, není na pořadu dne. Žádné koordinované oslavy se nekonají a vzhledem k početnímu zastoupení tohoto etnika v Česku se s nimi ani nedá do budoucna příliš počítat. Tento fakt nemusejí všichni Albánci v ČR přijímat s povděkem, vzhledem k tomu, že svátky slouží pro setkávání širšího pole rodinných příslušníků. K tomu, vzhledem k výše uvedeným skutečnostem, není prostor.

Právě rodina je základem albánské společnosti a místem základní a nejdůležitější sociální interakce. Snaha o zvýšení rodinného komfortu je u mnoho Albánců příčinou, proč cestují za prací do zahraničí. Na druhou stranu rodina poskytuje finanční prostředky studentům, aby mohli nabýt vzdělání na zahraničních univerzitách, mimo jiné často právě v Praze.

Důležitou součástí ukotvení jedince v rámci určitého etnika je jeho historie. Prostřednictvím dějin a významných osobností, které v nich vystupovaly je utužována sounáležitost a příslušenství k určité zemi a jejímu obyvatelstvu. Albánci z Albánie se většinou shodnou na jednom jediném jméně, které v jejich historii vyniká nad jinými. Jedná se o Jiřího Kastriotiho-Skanderbega. Tento bojovník proti Osmanské říši, který dokázal na mnoho let zastavit postup jedné z největších vojenských mocností 15. století, je vnímán jako národní hrdina a symbol samostatnosti Albánie. Jeho význam přesáhl hranice Balkánu a je znám i v západní Evropě.⁵⁴ Výše uvedená fakta si uvědomují i respondenti, kterým byl Skanderbegův význam vštěpován albánským školstvím.

⁵³ Bittnerová, D. - Moravcová, M. 2006: *Etnické komunity v české společnosti*. Praha, s. 245.

⁵⁴ Hradečný, P. - Hladký, L. 2008: *Dějiny Albánie*. Praha, s. 113-115.

Při položení podobné otázky kosovskému Albánci si také vzpomenou na Skanderbega, ale často je připomínána další osobnost, Bajram Curri. Bajram Curri byl bojovník za albánskou nezávislost původem z Kosova. Po vzniku samostatné Albánie byl ministrem a velitelem armády. Pro svůj negativní postoj k tehdejšímu režimu byl dohnán k sebevraždě. Pro dnešní Albánce má význam pro svoje působení v Albánii i Kosovu. Na začátku 20. století šlo v obou případech o součást Osmanské říše, ale z pohledu dnešních lidí jde o důležité propojení. Také proto je zmiňován kosovskými respondenty v tomto příspěvku.

K osobnostem posledního půl století v dějinách Albánie či Kosova se nikdo z respondentů příliš nevyjadřoval. Z toho lze usuzovat na nepřilíš velkou důvěru v čelní představitele státu a vedoucí osobnosti, která by se dala přirovnat k ovzduší v České republice.

V České republice žije mnoho skupin imigrantů z různých koutů světa. Někteří spolu udržují vztahy, jiné nikoli. Na základě rozhovorů z této práce lze pro Albánce na našem území vyvodit několik základních charakteristik při vztazích s jinými etniky, především z Balkánu.

Albánci mají tendence k bezproblémovému zapadnutí mezi většinovou společností, což dvojnásob platí na území velkých měst, jako je Praha. Jejich určité odlišnosti jsou viditelnější spíše na venkově, nebo v menších městech, než v metropoli.

S ostatními etniky z Balkánu, především bývalé Jugoslávie, Albánci neudržují soustavné kontakty. Vědí o jejich přítomnosti v Praze a České republice, ale jejich společnost nevyhledávají. Stejně tak si nejsou vědomi nějakých kontroverzí ve vztahu k nim, což se nedá říci pro situaci v jejich rodných zemích. Nový domov, kdy jsou všichni obrazně řečeno „*na stejné lodi*“, smazává nevraživost z domácího prostředí a naopak přispívá k většímu nadhledu a porozumění. Nutnost vyrovnat se s cizím prostředím zaostřuje pozornost jedince na problémy obyčejného života a odsouvá do pozadí problematiku, která se řeší v jejich rodných zemích.

S lidmi z jiných balkánských zemí se Albánci v českém prostředí nestřetávají často, ale dennodenně se setkávají s Čechy. Tyto kontakty vyprodukovaly určité představy, které si o Čechách Albánci žijící v Praze vytvořili. Nutno dodat, že jejich představy jsou v mnohém dosti podobné imigrantům z bývalé Jugoslávie.⁵⁵

Češi jsou líčeni jako nepřístupní a uzavření lidé, na které je potřeba si určitý čas zvykat. Tyto první dojmy se postupem doby upravily a respondenti si na český přístup k životu zvykli.

⁵⁵ Bittnerová, D. - Moravcová, M. 2006: *Etnické komunity v české společnosti*. Praha, s. 253-260.

Rozdílný je například společenský život. Albáncům se zdá, že Češi nejsou tak často se známými, jak je zvykem u nich. S tím souvisí další poznatek o malé míře večerního života v Praze, který je naprosto v souladu s tvrzeními imigrantů z bývalé Jugoslávie.⁵⁶ Tyto postřehy respondentů souvisí s celkově menší snahou Čechů o společenský kontakt, než je tomu obvyklé u Albánců. V podobném duchu také popisují rodinné vazby. Jak již bylo řečeno, rodina je pro Albánce vším, proto nejsou vždy schopni pochopit problematiku soužití některých českých rodin, kde spolu jejich členové dlouhodobě nevychází.

Kladně byla hodnocena česká schopnost klidného a rozvážného přístupu ke konfliktním situacím. Albánci mají tendence řešit podobné záležitosti prudce a s nedostatečným nadhledem. Život v České republice je v tomto ohledu naučil větší trpělivosti, což podle vlastních slov oceňují. Stejně tak na Čechy mají rádi jejich smysl pro humor, který podle nich prostupuje celou kulturou.

Přestože počáteční problémy s adaptací na české prostředí a Čechy samotné zaznamenali všichni respondenti, dříve nebo později se s nástrahami života v České republice vyrovnali. Nikdo z nich neměl podporu širšího okruhu svých krajanů, což není pro Albánce v Česku zdaleka obvyklé.

Otázkou zůstává, zda budoucnost dotázaných bude spojená s dalším životem v Praze a České republice, či nikoli. Někteří z nich si v době rozhovorů byli jisti, že se určitě vrátí zpět do své vlasti, nebo se přestěhují do zemí západní Evropy nebo Spojených států amerických. Přestože se jim dosavadní život líbí, mají touhu poznat další země a životní styl s nimi spojený.

5.2. DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Následující část práce si klade za úkol ukázat, jak je na tom česká veřejnost se znalostmi o Albánii a Albáncích. Pro tento účel byl sestaven krátký dotazník, čítající deset otázek, který měl prověřit nejenom znalosti, ale také určité stereotypy, které si obyvatelé České republiky představují v souvislosti se sledovaným etnikem.

⁵⁶ Bittnerová, D. - Moravcová, M. 2006: *Etnické komunity v české společnosti*. Praha, s. 254-255.

5.2.1. PŘEDSTAVY ČESKÉ VEŘEJNOSTI O ALBÁNCÍCH

Před přistoupením k otázkám dotazníkového šetření, je na místě napsat pár vyjádření, která řekli Albánci o českém pohledu na ně samé.

„Ano, samozřejmě vím, co si o Albáncích Češi myslí. Myslí, že jsme všichni mafiáni. A nemyslí si to jenom Češi, celá Evropa si to myslí. Nezáleží na společenské třídě, na věku, na vzdělání, všichni si to myslí.“ (Muž, 35, Albánie)

„Většina Čechů považuje Albánii za velmi nebezpečnou zemi a Albánce za nebezpečné lidi. Říkají, že tam je válka a nebezpečí života, což samozřejmě není vůbec pravda. Nyní máme hlavně problémy s korupcí a špatnou administrativou.“ (Muž, 35, Albánie)

„Setkal jsem se s mnoha negativními reakcemi ze strany Čechů. Oni většinou slyší někde v televizi, že albánská mafie někde třeba v Německu něco provedla, a hned si myslí, že jsou všichni takoví. Podle mě je největším problémem neinformovanost. O Albánii a jejích obyvatelích se v Čechách ví velmi málo a znalosti jsou často zkreslené. Nikdo přeci nemůže tvrdit, že zná obyvatele určité země pouze na základě několika informací z televize. Ale to není problém pouze nás, podobně se na různé národy dívají všude ve světě.“ (Muž, 42, Kosovo)

„Žádný Čech mi nikdy neřekl nic špatného. Od kamarádů se ale dozvídám, co si někteří myslí. Tohle ale není jenom náš problém, podobně se lidé dívají i na jiné národy.“ (Muž, 24, Kosovo)

Jak vyplývá z následujících vyjádření, má česká společnost o Albáncích silné předsudky. Ty vznikají z hodnotových vzorců chování, tradic, zkušeností, dezinformací šířených médii a v neposlední řadě ze sociální percepce. Vytváříme si výsledek bez jakýchkoli důkazů a často na základě zkušenosti s omezeným počtem jedinců. Tyto zkušenosti následně generalizujeme na všechny členy.⁵⁷

Před rozbořem jednotlivých otázek pár statistických informací o respondentech.

Celkem bylo rozdáno 100 dotazníků. Počet byl zvolen záměrně, kvůli usnadnění vyhodnocení. Pouze 11 dotazníků se nevrátilo. To znamená, že návratnost byla 89%.

Dalším sledovaným parametrem je věk respondentů. Nejmladšímu bylo v době vyplňování dotazníku 18 let a nejstaršímu 80 let. Průměrný věk dotazovaných byl 30,32 let. Statistické údaje o pohlaví mluví výrazně ve prospěch mužské části populace. Kolonku muž zaškrtnulo 58

⁵⁷ Šišková, T. 2001: *Menšiny a migranti v České republice*. Praha.

jedinců, kolonku žena 31. Posledním sledovaným parametrem bylo vzdělání. Základní vzdělání měli 4 respondenti, středoškolské 52 a vysokoškolské 33 dotazovaných.

Následuje vyhodnocení jednotlivých otázek dotazníku.

1. Víte, s kterými státy Albánie sousedí?

Otázka byla cílena na elementární znalosti respondentů o geografii. Přesto není tak lehká, jak by se mohlo na první pohled zdát. Matoucím může být především nově vzniklý stát v této oblasti, tedy Kosovo, které přebralo hranici po Srbsku. Dalšími sousedy Albánie jsou Černá Hora, Makedonie a Řecko.

Všechny státy správně určilo 10 respondentů. 11 jich uvedlo místo Kosova Srbsko. 23 dotazovaných mělo správně dva až tři státy a 18 uvedlo dobře jeden stát sousedící s Albánií. Počet lidí, kteří neměli správně ani jeden stát je 27. Je potřeba říci, že tato otázka neměla příliš zákonitosti, co se vzdělání týče. I někteří vysokoškoláci nebyli schopni určit ani jediný stát. Někteří Albánii umísťovali na Kavkaz, jiní pro změnu na Střední východ.

2. Znáte některé albánské město?

Druhá otázka směřovala také k zeměpisným znalostem. Především hlavní město Tirana by mělo patřit mezi všeobecné znalosti. Další velká města jako Durrës, Vlorë nebo Skadar už přeci jenom natolik známá nejsou.

Dva lidé byli schopni napsat čtyři albánská města. V prvním případě se jednalo o Tiranu, Durrës, Berat a Skadar. Druhý dotazovaný napsal Tiranu, Berat, Gjirokastrë a Shëngjin. Tři lidé se zmínili o třech městech, vždy mezi nimi figurovalo hlavní město Tirana. Dvě města znalo osm lidí a jedno 24, opět je třeba zmínit, že téměř všude se vyskytovala Tirana. Celých 52 dotazovaných si nevzpomnělo ani na jedno albánské město.

3. Dokážete napsat jméno nějaké albánské osobnosti?

Při sestavování dotazníku byla tato otázka posuzována jako velmi obtížná a to se skutečně potvrdilo. Jejím cílem se mělo stát prověření všeobecné informovanosti respondentů o dění v Albánii v minulosti a dnes.

71 respondentů si nevzpomnělo na nikoho z Albánců, kterého by mohli jmenovat. 16 dotazovaných uvedlo jednu osobnost. Střídal se národní hrdina Skanderbeg, Matka Tereza, politik Sali Berisha, komunistický diktátor Enver Hoxha a jednou byl zmíněn fotbalista Lorik Cana. Dva respondenti si vzpomněli na dvě osobnosti a v obou případech to byl S. Berisha a Enver Hoxha.

4. Byl/a jste někdy v Albánii?

- A) Ano, vícekrát.
- B) Ano, jednou
- C) Ne, ale četl jsem o ni.
- D) Ne, nemám žádné informace

Čtvrtá otázka měla za úkol jedinou věc, zjistit zda dotyčný navštívil sledovanou zemi.

Odpověď A nevolil nikdo. B zvolili tři lidé, kteří již někdy v Albánii byli. Dalších pět respondentů o Albánii alespoň četlo, proto zvolili odpověď C. 81 dotazovaných nemělo žádné informace, proto zvolili poslední odpověď.

5. Znáte někoho albánské národnosti?

- A) Ano, velmi dobře.
- B) Ano, ale pouze zběžně.
- C) Ne, ale slyšel jsem o Albáncích ve svém okolí.
- D) Ne, žádného Albánce neznám, ani jsem o něm neslyšel.

Další otázka se ptala na osobní zkušenost s Albánci.

Nikdo nevolil variantu A, tedy žádného Albánce dobře nezná. Pouze jeden respondent zná nějakého Albánce zběžně a zvolil druhou odpověď. Třicet dotazovaných slyšelo o Albáncích ve svém okolí a zaškrtnuli C. Variantu D zvolilo 58 lidí, ti o žádném Albánci ve svém okolí neslyšeli a logicky ani žádného neznají.

6. Uveďte pár slov, která by podle Vás charakterizovala albánskou mentalitu.

Otázka cílila na povědomí respondentů o mentálních a morálních kvalitách Albánců. Odpovědí byla celá řada. Když výsledky generalizujeme, dojdeme ke třem druhům převládajících odpovědí.

První okruh odpovědí lze shrnout do slov jako oddaní, fanatici, věrní, bojovní, islamisté. V tomto smyslu odpovídalo 49 lidí.

Dalších 32 respondentů si Albánce představovalo jako lidi, kteří nejsou schopni udržet pořádek a jsou nečistotní.

Poslední a nejmenší skupina, 8 dotázaných, charakterizovala Albánce jako hrdé, přátelské a pohostinné lidi.

7. Myslíte si, že Albánci se snaží zachovávat své zvyky, tradice a jazyk i po příchodu do České republiky?

- A) Ano, bezvýhradně a v plné míře.
- B) Ano, ale pouze u některých rodin.
- C) Ne, většina rodin se přizpůsobí české kultuře.
- D) Ne, své zvyky, tradice a jazyk naprosto opustí.

Sedmá otázka si kladla za cíl zjistit, co si Češi myslí o chování Albánců po příchodu a během života v České republice. Byla zaměřena přímo na zachovávání zvyků, tradic a jazyka.

25 dotazovaných zvolilo možnost A, myslí si, že Albánci zachovávají své zvyky, tradice a jazyk v plné míře i po příchodu do České republiky. Možnost B, která znamená, že své zvyky zachovávají pouze některé rodiny, zvolilo 31 lidí. 12 respondentů se domnívá, že většina Albánců se přizpůsobí české kultuře a 21 předpokládá, že zvyky, tradice a jazyk naprosto opustí.

8. V několika slovech charakterizujte rozdílnost české a albánské kultury.

Také otázka zjišťující kulturní rozdílnosti má tři okruhy podobných odpovědí. První lze zjednodušit do představy, že Albánci jsou méně kulturně vyspělí a zaostalejší než obyvatelé České republiky. Takto odpovídalo 40 lidí.

Druhá část respondentů, čtyřicet, se domnívá, že albánská kultura je oproti té české hodně ovlivněna válkou a islámem.

Nejmenší část dotázaných vidí albánskou kulturu jako starobyrou a bohatou, se silnými orientálními vlivy způsobenými dlouhodobou nadvládou osmanské říše. Takovéto představy mělo devět lidí.

9. V jaké souvislosti jste naposledy slyšel/a o Albánii nebo Kosovu?

Devátá otázka šetřila informační základnu, ze které respondenti čerpají své znalosti o Albánii nebo Kosovu. Drtivá většina má informace pouze z televize, jedná se o 52 dotázaných. Jejich poznatky se omezují na vzpomínky na konflikt v Kosovu roku 1999, nebo na ztrátu tří Čechů v severní Albánii o dva roky později. Pět respondentů si vzpomnělo na nedávný vstup Albánie do NATO a devět na sportovní úspěchy některých albánských sportovců, především fotbalistů.

Pouze osm respondentů někdy o Albánii nebo Kosovu něco četlo. V jednom případě to byla kniha, ve třech případech turistický průvodce. Zbytek se omezil pouze na novinářské články.

29 lidí neodpovědělo na tuto otázku nic.

10. V jaké souvislosti jste naposledy slyšel/a o Albáncích v České republice?

Poslední část dotazníku byla také zaměřena na informovanost respondenta o daném tématu.

43 lidí napsalo, že o Albáncích v České republice naposledy slyšeli v souvislosti s mafiánskými praktikami, obchodem se zbraněmi nebo s drogami.

V patnácti případech bylo napsáno, že o Albáncích mluvil někdo v respondentově okolí.

Žádnou odpověď na tuto otázku dalo 21 respondentů.

5.2.2. INTERPRETACE ZJIŠTĚNÝCH POZNATKŮ

„To máš jako v té Albánii, tam na tebe pošlou raketu...“ V podobném duchu začínají rozhovory o Albáncích v České republice. Ačkoli mají dotyční, kteří je vedou, mizivé množství skutečných informací, přesto si utvářejí unáhlené závěry.

Jak vyplývá z výše uvedeného rozboru dotazníkového šetření mezi českou veřejností, informovanost o Albáncích a zemích, ve kterých žijí, je zcela nedostatečná. Často ani nezáleží na formálním vzdělání respondenta. Drtivá většina české veřejnosti postrádá základní poznatky a informace o reáliích skutečného života Albánců. Nabyté informace pocházejí především z televizních zpravodajství, osobní zkušenost chybí. Přesto se řada lidí nebojí vytvářet si „*zaručeně pravdivě*“ závěry, na jejichž základě posléze soudí.

Na druhou stranu je potřeba připomenout, že někteří Albánci dělají svým krajanům negativní reklamu podílem na trestné činnosti.⁵⁸

⁵⁸ například: http://zpravy.idnes.cz/albanec-z-ostravy-vyrabel-dokonale-doklady-migrantum-z-cele-evropy-1fl-/krimi.aspx?c=A100317_123157_krimi_jba

6. ZÁVĚR

Cílem práce bylo přiblížit Albánce z Albánie a Kosova, kteří dlouhodobě žijí a pracují v českém hlavním městě Praze. Stěžejní částí příspěvku byl terénní výzkum mezi Albánci.

Terénní výzkum nakonec proběhl mezi pěti respondenty. Původně bylo zamýšleno zajistit větší počet jedinců, ale nepodařilo se. Důvodů bylo několik. S některými bylo velmi obtížné domluvit schůzku, vzhledem k jejich pracovnímu vytížení, jiní nejevili ochotu o spolupráci.

Rozhovory se točily kolem několika základních témat, kterými byla imigrace do ČR, deklarace etnické identity a její projevy, a nakonec vztahy Albánců k ostatním balkánským etnikům a k Čechům.

Z výzkumu vyplynulo několik zajímavých závěrů. Například fakt, že většina respondentů nerozlišovala mezi Albánci z Kosova a Albánie, nebo některé generalizace pohledu na Čechy, které se velmi podobaly pohledu jedinců z bývalé Jugoslávie. Z toho lze usoudit na podobné kulturní zázemí těchto etnik, které se projevuje v cizím prostředí. Málo informací bylo získáno o vztahu Albánců k lidem z dalších balkánských zemí, kteří také žijí v Praze. Celkově lze říci, že se výpovědi respondentů v mnohém podobaly, proto mají vypovídající hodnotu.

Předmětem práce bylo také krátké dotazníkové šetření mezi Čechy. Kladlo si za úkol zjistit informovanost a znalosti Čechů o Albáncích, které, jak šetření ukázalo, jsou mizivé.

Otázkou zůstává, zda by se některé názory změnily, kdyby do vzorku respondentů byli zahrnuti také Albánci z dalších zemí. To by mohlo být předmětem dalšího výzkumu.

7. POUŽITÉ ZDROJE

7.1. LITERATURA

- Bauman, Z. 1996: *Myslet sociologicky*. Praha.
- Bittnerová, D. - Moravcová, M. 2006: *Etnické komunity v české společnosti*. Praha.
- Bittnerová, D. - Moravcová, M. 2008: *Etnické komunity v kulturním kontextu*. Praha.
- Disman, M. 1993: *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha.
- Dittrich, Z. R. 1998: *Balkánské kolbiště a evropské mocnosti*. Brno.
- Dizdarevič, R. 2002: *Od smrti Tita do smrti Jugoslávie. Svědectví*. Praha.
- Gabal, I. a kol. 1999: *Etnické menšiny ve střední Evropě*. Praha.
- Gellner, A. 1993: *Národy a nacionalismus*. Praha.
- Girgle, P. 2006: *Kosovo*. Praha.
- Hladký, L. a kol. 2010: *Vztahy Čechů s národy a zeměmi jihovýchodní Evropy*. Praha.
- Hradečný, P. - Hladký, L. 2008: *Dějiny Albánie*. Praha.
- Mertus, J. A. 1999: *Kosovo. How myths and truths started a war. University of California*. L. A.
- Šatava, L. 2001: *Jazyk a identita etnických menšin*. Praha.
- Šatava, L. 1994: *Národnostní menšiny v Evropě*. Praha.
- Šesták, M - Tejchman, M. - Hladký, L. - Pelikán, J. 1998: *Dějiny jihoslovanských zemí*. Praha.
- Šišková, T. 2001: *Menšiny a migranti v České republice*. Praha.
- Tomandl, M. 2011: *Etnologie sociálních skupin*. Praha.

7.2. INTERNETOVÉ ZDROJE

<http://www.cizinci.cz>

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/albanie/index.html

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/kosovo/index.html

<http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx>

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/albanie/index.html

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/kosovo/index.html

http://zpravy.idnes.cz/albanec-z-ostavy-vyrabel-dokonale-doklady-migrantum-z-cele-evropy-1fl-/krimi.aspx?c=A100317_123157_krimi_jba

7.3. TERÉNNÍ VÝZKUM

ROZHOVOROVÝ LIST: ALBÁNSKÁ KOMUNITA V PRAZE

Základní údaje o respondentech:

Jméno a příjmení:

Pohlaví:

Věk:

Státní příslušnost:

Vzdělání:

Původní bydliště v Albánii/Kosovu:

Příchod do ČR:

Důvody odchodu z Albánie/Kosova:

Problémy albánské identity

Z jaké části Albánie/Kosova pocházíte?

V jaké části České republiky jste začínal/a svůj život? (město, vesnice)

Žil/a jste také v jiné zemi? (mimo ČR, Albánii či Kosovo, zkušenosti z jiného státu)

Jaké důvody Vás vedly k odchodu ze své vlasti? (ekonomika, studium, následování blízké osoby)

Jakým způsobem se snažíte o uchování albánské identity v českém prostředí? (oslava svátků, dodržování zvyků, užívání albánštiny)

Předáváte albánskou část své identity svým potomkům? (hlavně jazyk, zvyklosti)

Jak často užíváte Albánštinu? (v rámci rodiny, s kamarády a známými)

Bylo obtížné získat české občanství? (pokud ho tedy již mají, zkušenosti s úřady, cizinecká policie)

Deklarace etnické identity

Angažujete se aktivně v kulturním životě albánské komunity v ČR? (restaurace, kulturní instituce, sportovní dění,...)

Slavíte v ČR albánské svátky? (28. listopad,...)

Praktikujete aktivně nějaké náboženství? (návštěva kostelů, mešit)

Jaké myslíte, že má česká většinová společnost stereotypy o Albáncích?

Co Vy si myslíte o české společnosti? (generalizace pohledu na českou společnost, rozdíl v hrdosti,...)

Koho považujete za největší osobnost albánského národa? (myslíte, že ho znají Češi...)

Jaké máte zkušenosti s albánskou ambasádou v Praze?

Na co by jste nalákali cizince (Čechy) do Albánie/Kosova?

Soužití Albánců a ostatních balkánských etnik

Znáte státní příslušníky jiných zemí Balkánu, kteří žijí v Praze/ČR? Stýkáte se s nimi? (občas, pravidelně)

Zažil/a jste někdy problematické soužití s jinými balkánskými etniky?

Jaký je Váš vztah k Srbům? (pro kosovské Albánce)

Udržujete kontakty s albánskou komunitou v jiných zemích? (sousedé ČR, Z Evropa, USA,...)

Vztah Albánců k České republice a české kultuře

Jak by jste charakterizoval/a rozdíly mezi českou a albánskou kulturou?

Jak by jste charakterizoval/a rozdíly české a albánské mentality? (česká nepřístupnost, snaha o soukromí; albánská vstřícnost, snaha o kontakt; návštěvy, zdravení, emotivnost, temperament, péče o svůj vzhled, vztah k dětem)

Jak se díváte na pracovitost Albánců? (např. Čech se při setkání ptá nejprve na práci, časová dochvilnost...)

Vnímáte rozdílné postavení žen a mužů v českém a albánském prostředí?

Jaké máte zkušenosti s českým zdravotnictvím, byrokracií.

DOTAZNÍK: POVĚDOMÍ ČESKÝCH OBČANŮ O ALBÁNII A ALBÁNCÍCH

Tento dotazník bude sloužit výhradně pro účely bakalářské práce „Albánská komunita v Praze“, která je psána na Ústavu Etnologie Filosofické fakulty Univerzity Karlovy. Dotazník je anonymní.

Děkuji.

Michal Sedláček

1. Víte s kterými státy Albánie sousedí?

.....
.....

2. Znáte některé albánské město?

.....

.....

3. Dokážete napsat jméno nějaké albánské osobnosti?

.....

.....

4. Byl/a jste někdy v Albánii?

- E) Ano, vícekrát.
- F) Ano, jednou
- G) Ne, ale četl jsem o ní.
- H) Ne, nemám žádné informace

5. Znáte někoho albánské národnosti?

- E) Ano, velmi dobře.
- F) Ano, ale pouze zběžně.
- G) Ne, ale slyšel jsem o Albáncích ve svém okolí.
- H) Ne, žádného Albánce neznám, ani jsem o něm neslyšel.

6. Uveďte pár slov, která by podle Vás charakterizovala albánskou mentalitu.

.....

.....

.....

.....

.....

7. Myslíte si, že Albánci se snaží zachovávat své zvyky, tradice a jazyk i po příchodu do České republiky?

- E) Ano, bezvýhradně a v plné míře.
- F) Ano, ale pouze u některých rodin.
- G) Ne, většina rodin se přizpůsobí české kultuře.
- H) Ne, své zvyky, tradice a jazyk naprosto opustí.

8. V několika slovech charakterizujte rozdílnost české a albánské kultury.

.....

.....

.....

.....

.....

9. V jaké souvislosti jste naposledy slyšel/a o Albánii?

.....

.....

.....

.....

.....

10. V jaké souvislosti jste naposledy slyšel/a o Albáncích v České republice?

.....

.....

.....

.....

.....

Věk:

Pohlaví:

- A) MUŽ
- B) ŽENA

Vzdělání:

- A) ZÁKLADNÍ
- B) STŘEDOŠKOLSKÉ
- C) VYSOKOŠKOLSKÉ

7.4. ROZHOVORY

RESPONDENT 1: Muž, 35, Albánie

RESPONDENT 2: Muž, 35, Albánie

RESPONDENT 3: Muž, 24, Kosovo

RESPONDENT 4: Muž, 42, Kosovo

RESPONDENT 5: Muž, 51, Kosovo

7.5. SEZNAM ZKRATEK

AFOR	Albania Force
ČR	Česká republika
KFOR	Kosovo Force
NATO	Severoatlantická aliance
OSN	Organizace spojených národů
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
UCK	Kosovská osvobozená armáda